

**Central European Education Institute (Bratislava, Slovakia)**  
**National Institute of Economic Research (Batumi, Georgia)**  
**Batumi Navigation Teaching University (Batumi, Georgia)**  
**Regional Academy of Management (Kazakhstan)**  
**Public Scientific Organization «Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences  
in Public Administration» (Kyiv, Ukraine)**  
**Interregional Academy of Personnel Management (Kyiv, Ukraine)**  
**Institute of Vocational Education of the National Academy  
of Pedagogical Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)**  
**Institute of Professional Qualifications (Kyiv, Ukraine)**  
*supported by*  
**Financial and Economic Scientific Union and Publishing house  
«INTERNAUKA» (Kyiv, Ukraine)**

**Abstracts of scientific papers**  
**V INTERNATIONAL**  
**SCIENTIFIC CONFERENCE**  
**«SCIENCE AND GLOBAL STUDIES»**

**December 30, 2020**

**Prague, Czech Republic**  
**2020**

Central European Education Institute (Bratislava, Slovakia)  
National Institute of Economic Research (Batumi, Georgia)  
Batumi Navigation Teaching University (Batumi, Georgia)  
Regional Academy of Management (Kazakhstan)  
Public Scientific Organization «Ukrainian Assembly of Doctorsof  
Sciences in Public Administration»(Kyiv, Ukraine)  
Interregional Academy of Personnel Management (Kyiv, Ukraine)  
Institute of Vocational Education of the National Academy  
of Pedagogical Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)  
Institute of Professional Qualifications (Kyiv, Ukraine)  
*supported by*  
Financial and Economic Scientific Union and Publishing house  
«INTERNAUKA» (Kyiv, Ukraine)

*Збірник тез наукових праць*

**V МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«SCIENCE AND GLOBAL STUDIES»**

«30» грудня 2020

*Сборник тезисов научных трудов*

**V МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ**

**«SCIENCE AND GLOBAL STUDIES»**

«30» декабря 2020

*Abstracts of scientific papers*

**V INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE**

**«SCIENCE AND GLOBAL STUDIES»**

December 30, 2020

Prague, Czech Republic  
2020

UDC 001  
S40

S40 «Science and Global Studies»: Abstracts of scientific papers of V International Scientific Conference (Prague, Czech Republic, December 30, 2020) / Financial And Economic Scientific Union, 2020. — 72 p.

Compilation of the materials of the V International scientific conference: «Science and Global Studies».

All materials are published in the original language in author's edition.

The editors do not always share the opinions and views of the author. Responsibility for the accuracy of facts, names, geographical names, quotes, numbers and other information is held by the authors of the publications.

Using scientific ideas and materials from this compilation, References to authors and publications are mandatory.

**Chairman of the Organizing Committee:**

**Romanenko Evgeny Aleksandrovich** — Doctor of Science in State Public Administration, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Vice-Rector of the Interregional Academy of Personnel Management.

**Co-Chairs of the organizing committee:**

**Kovalenko D. I.** — PhD in Economics, Associate Professor, Sedator of the financial and economic scientific council and the Publishing house “Internauka”.

**Motrenko T. V.** — Doctor of Philosophy, Professor, Professor, Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, Academician of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.

**Zhukova I. V.** — PhD in Public Administration, Associate Professor, Executive Director of the Presidium of the public scientific organization “All-Ukrainian Assembly of Doctors of Science in Public Administration”.

**Members of the organizing committee:**

**Miriam Zajacová** — PhD, MBA, konateľka Central European Education Institute, s.r.o.

**Badri Gechbaia** — Doctor of Economics, Associate Professor, Director of National Institute of Economic Research, Georgia.

**Midelsky Sergey Ludwigovich** — Professor of Regional Academy of Management, President of the Regional Academy of Management.

**Skrynkovskyy Ruslan** — PhD in Economics, Associate Professor, Corresponding Member of the Ukrainian Academy of Sciences (Lviv, Ukraine).

**Kurilo Lyudmila Izidorovna** — Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of Department of Marketing and Business Management, National University of Kyiv-Mohyla Academy (Kiev, Ukraine).

# CONTENTS

<b>SECTION 1. ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT .....</b>	<b>6</b>
Паршаков Валерій Миколайович Аналіз витрати на охорону навколишнього природного середовища при добуванні граніту.....	6
<b>SECTION 2. PUBLIC ADMINISTRATION, SELF-GOVERNMENT AND PUBLIC SERVICE .....</b>	<b>11</b>
Грицишен Дмитрій Олександрович, Лисак Сергій Петрович, Опанасюк Андрій Анатолійович Класифікація економічної злочинності для цілей державного управління .....	11
Криничко Лілія Романівна, Криничко Фелікс Романович, Малігон Юлія Михайлівна Громадське здоров'я як особлива сфера державного управління .....	16
<b>SECTION 3. ECONOMICS AND ENTERPRISE MANAGEMENT .....</b>	<b>20</b>
Скриньковський Руслан Миколайович, Фалдина Володимир Володимирович, Майнка Марсель Курт Організаційно-управлінський аналіз діяльності підприємства .....	20
<b>SECTION 4. ECONOMICS AND MANAGEMENT OF THE NATIONAL ECONOMY .....</b>	<b>24</b>
Денисенко Микола Павлович, Бреус Світлана Василівна Основні підходи до характеристики безпеки як категорії.....	24
Матюк Тетяна Володимирівна, Полуяктова Ольга Володимирівна Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку в умовах інституційних перетворень глобального середовища .....	28
Ющенко Надія Леонідівна Переваги технології інформаційного моделювання модернізації тепломереж в українських містах в умовах реформи децентралізації...	31
<b>SECTION 5. ECONOMICS OF TOURISM.....</b>	<b>34</b>
Гавдей Світлана Володимирівна Особливості розвитку туристичної галузі в умовах пандемії.....	34
<b>SECTION 6. MANAGEMENT .....</b>	<b>38</b>
Volkova Nataliia, Zimina Karina Strategic management as a tool to increase the efficiency of enterprise management.....	38

Гетьман Ольга Олександрівна <b>Особливості організаційного дизайну в умовах диференціального зовнішнього середовища</b> .....	42
Грідін Олександр Володимирович <b>Актуальні аспекти створення ефективної системи управління мотивацією персоналу підприємства</b> .....	46
<b>SECTION 7. RIGHT</b> .....	49
Дудик Інна Миколаївна <b>Примусові інструменти Антимонопольного комітету України за участь у картельних змовах</b> .....	49
Олейников Сергій Миколайович <b>Правова природа публічної (державної) влади</b> .....	53
Скоромний Ярослав Ігорович <b>Правові аспекти притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності</b> .....	57
<b>SECTION 8. PSYCHOLOGY, PEDAGOGY, EDUCATION, PHILOSOPHY AND PHILOLOGY</b> .....	60
Sadovenko Kateryna, Sadovenko Volodymyr <b>Scientific and methodological fundamentals of application of system analytics in the study of the introduction of coaching in the reform of higher education</b> .....	60
<b>SECTION 9. PRODUCTIVE FORCES DEVELOPMENT AND REGIONAL ECONOMY</b> .....	64
Писанко Сергій Володимирович <b>Інвестиційно-інноваційні процеси в електроенергетичній галузі: регіональний аспект</b> .....	64
Романюк Роман В'ячеславович <b>Реформування регіональних ринків електроенергетики: міжнародний аспект</b> .....	68

# Section 1. ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT

Паршаков Валерій Миколайович  
*здобувач*  
*Державного університету «Житомирська політехніка»*  
*м. Житомир, Україна*

## АНАЛІЗ ВИТРАТИ НА ОХОРОНУ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ПРИ ДОБУВАННІ ГРАНІТУ

Діяльність з добування декоративного та будівельного каменю, вапняку, гіпсу, крейди та глинистого сланцю, що здійснюють підприємства відповідного профілю, як вид економічної діяльності вочевидь виступає об'єктом аудиту. Визначимо головні особливості цього специфічного процесу виробництва продукції, що здійснюється за використання відповідних ресурсів (сировини, матеріалів, устаткування, робочої сили, технологічних процесів тощо)) та характеризується витратами на виробництво, процес виробництва, випуск продукції в контексті фокусування останнього виду незалежного контролю, який здійснюється суб'єктами аудиторської діяльності за угодою з підприємством [1; 2, с. 10].

Процес видобутку граніту передбачає застосування відповідної технології, що передбачає наявність послідовних технологічних процесів, які залежать від видів робіт, а саме: розкривних та добувних [3–7]. Так, розкривні роботи, що виконуються задля виймання та переміщення розкриву з метою підготовки до виймання основної породи, передбачають підготовку порід до виймання, власне виймання, завантажування, транспортування, розвантаження, відвалоутворення або складування; добувні роботи, що полягають у добуванні основної породи з готової до видобування частини родовища, передбачають підготовку масиву до відокремлення каміння, власне відбійка або відбивання каміння від масиву, витяг каміння, завантаження, тран-

спортування, розвантаження та складування [8, с. 10; 9]. При цьому, якщо за першим видом робіт, технологічні процеси є досить простими, другий вид передбачає альтернативність підходів до відбивання камню від масиву або відбійки [3; 4].

Видобуток граніту вирізняється застосування великої кількості різнотипних машин та обладнання відповідно до обраної технології процесу; втім, поза як, спектр таких механізмів принципово не змінюється на відповідних ідентичних технологічних етапах, таких як: підготовка до виймання, навантажування, перевезення, складування тощо.

Особливості технологічного процесу та управління діяльністю з видобування граніту в кар'єрі впливають на економічні аспекти господарської діяльності, які проявляються перед усім у:

- високому рівні фізичного зношення машин та обладнання (до 70%) [11], а також інших виробничих засобів праці, що, в свою, чергу вимагає його постійного ремонту та оновлення складу;
- залученні високопрофесійного персоналу до виконання основних високоточних виробничих робіт;
- постійному задіянні та обов'язковій присутності значної кількості обслуговуючого персоналу;
- проведенні регулярних допоміжних робіт щодо перебудови транспортних шляхів і ліній електропередач;
- споживанні значної кількості паливно-мастильних матеріалів та електроенергетичних ресурсів;
- порушенні термінів виконання технологічних етапів та робіт;
- економічно досить обтяжливому механізмі управління;
- необхідності швидкого прийняття управлінських рішень при всебічному обліку всіх впливаючих факторів та послідовно швидкій реалізації цих рішень;
- необхідності здійснення природоохоронної діяльності.

Остання позиція потребує приділення більшої уваги, оскільки згідно концепції сталого розвитку (економіка + довкілля + соціум), сформованих відповідно до неї Цілям сталого розвитку, визначених ООН, а також сформованих на основі останніх урядом для України, охорона навколишнього середовища набуває особливого значення в межах діяльності підприємств добувної галузі [12; 13].

Власне їх природоохоронну діяльність якнайкраще характеризуються показники витрат на охорону навколишнього середовища (таблиця 1).

Абсолютні показники вказують на наявність чітко сформованої тенденції за економікою в цілому та промисловістю групи В, оскільки



Таблиця 1

**Витрати на охорону навколишнього природного середовища  
за видами економічної діяльності за 2017–2019 рр.  
(у фактичних цінах, тис. грн)**

	Усього за економікою	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів (В)	Добування інших корисних копалин та розроблення кар'єрів (08)
2017 рік			
Усього	31491958,5	5968063,1	144728,2
Капітальні інвестиції:			
<i>усього</i>	<i>11025535,2</i>	<i>1467745,6</i>	<i>13991,4</i>
<i>з них на капітальний ремонт</i>	<i>1142584,8</i>	<i>315311</i>	<i>13991,4</i>
Поточні витрати	20466423,3	4500317,5	130736,8
2018 рік			
Усього	34392270,3	7780234,5	155732,3
Капітальні інвестиції:			
<i>усього</i>	<i>10074279,3</i>	<i>1742679,2</i>	<i>7823,2</i>
<i>з них на капітальний ремонт</i>	<i>1214521,7</i>	<i>307536,9</i>	<i>2745,3</i>
Поточні витрати	24317991	6037555,3	147909,1
2019 рік			
Усього	43735862,1	9371091,9	126402
Капітальні інвестиції:			
<i>усього</i>	<i>16255671,8</i>	<i>2136228,6</i>	<i>3060</i>
<i>з них на капітальний ремонт</i>	<i>1463351,2</i>	<i>334666</i>	<i>562</i>
Поточні витрати	27480190,3	723863,3	123342

Джерело: складено на підставі [14]

упродовж вказаних років витрати на охорону навколишнього середовища в їх межах в цілому зросли, в той час як зміни обсягу однойменних витрат підприємств за КВЕД 08 виявились не стабільними — з первинним зростанням та спадом в останній рік.

Опрацювання відносних показників свідчить про невтішні тенденції. Так, відсоткове співвідношення відповідних витрат підпри-

сумств групи В до цих витрат в межах економіки в цілому у відповідні роки склали — 18,9%, 22,6%, 21,4%; в той же час, відсоткове співвідношення відповідних витрат підприємств за кодом 08 до цих витрат в межах підприємств групи В у відповідні роки склали — 2,4%, 2%, 1,3%. На тлі певних коливань досить значних витрат підприємств секції В питома вага витрат підприємств з діяльністю за КВЕД 08 вражає своєю мізерністю та негативною тенденцією щодо скорочення.

Вивчення співвідношення капітальних інвестицій в загальній сукупності витрати послідовно в розрізі: економіки, підприємств секції В та підприємств за КВЕД 08 вказує на збереження загрозливих тенденцій щодо останніх, про що свідчать розраховані показники за визначеними роками:

- по економіці — 35%, 29% та 37% відповідно;
- за підприємствами секції В — 25%, 22% та 23 відповідно;
- за підприємствами за КВЕД 08 — 10%, 5% та 3% відповідно;

Отже, як бачимо, попри обнадійливі тенденції щодо фактичної реалізації цілей сталого розвитку України в цілому по економіці та в межах секції В, підприємства, що здійснюють діяльність за КВЕД 08, демонструють певним чином деструктивний підхід до освоєння коштів на природоохоронну діяльність.

### Література

1. Національний класифікатор України. Класифікатор видів економічної діяльності ДК 009:2010: Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11.10.2010 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>
2. Баранова А. О., Наумова Т. А., Кашперська А. І. Аудит: навчальний посібник. Х.: ХДУХТ, 2017. 246 с.
3. Бакка М. Т., Іськов С. С. Маркшейдерська справа (введення в спеціальність): навч. посібник; Житомир. держ. технол. ун-т. Житомир: ЖДТУ, 2006. 275 с.
4. Бакка М. Т. Організація і планування маркшейдерських та гірничих робіт: [навч. посібник]. Житомир: ЖДТУ, 2006. 356 с.
5. Прикладна геодинаміка вибуху в гірництві та геотехнічному будівництві: монографія / В. Г. Кравець [та ін.]; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Житомир. держ. технол. ун-т, Нац. тех. ун-т України «КПІ». Житомир: ЖДТУ, 2012. 163 с.

6. Основи гірничого виробництва: видобування нафти, газу та твердих корисних копалин: підручник / Роман Яремійчук, Василь Возний; М-во освіти і науки України, Івано-Франків. нац. тех. ун-т нафти і газу. К.: Кондор, 2011. 376 с.

7. Основи гірничого виробництва: навч. посібник / М. Т. Бакка, А. С. Лягутко, Г. Д. Пчолкін. Житомир: ЖІТІ, 1999. 430 с.

8. Карасев Ю. Г., Бакка Н. Т. Природный камень. Добыча блочного и стенового камня. СПб.: Санкт-Петербургский горный ин-т, 1997. 428 с.

9. Виймально-навантажувальні роботи на кар'єрах: [навч. посібник] / В. В. Коробійчук [та ін.]; М-во освіти і науки України, Житомир. держ. технол. ун-т, Нац. техн. ун-т України «КПІ ім. І. Сікорського». Житомир: ЖДТУ, 2017. 436 с.

10. Обладнання для видобування блочного природного каменю: навч. посібник / [В. В. Коробійчук та ін.]. Житомир: ЖДТУ, 2011. 346 с.

11. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.19 № 2697-VIII. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19?find=1&text=добувн#w1\\_1](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19?find=1&text=добувн#w1_1)

12. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року». URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/>

13. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

14. Витрати на охорону навколишнього природного середовища за видами економічної діяльності. URL: [https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2018/ns/vonsved/arch\\_vonsved\\_u.html](https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2018/ns/vonsved/arch_vonsved_u.html)

## Section 2. PUBLIC ADMINISTRATION, SELF-GOVERNMENT AND PUBLIC SERVICE

**Грицишен Димитрій Олександрович**  
*доктор економічних наук, професор*  
*Державний університет «Житомирська політехніка»*  
*м. Житомир, Україна*

**Лисак Сергій Петрович**  
*здобувач*  
*Державного університету «Житомирська політехніка»*  
*м. Житомир, Україна*

**Опанасюк Андрій Анатолійович**  
*здобувач*  
*Державного університету «Житомирська політехніка»*  
*м. Житомир, Україна*

### **КЛАСИФІКАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Класифікування є особливим загально науковим методом наукового дослідження, що дозволяє встановити властивості об'єкту дослідження, як для цілей власне дослідження так і для цілей формування нового наукового знання. «Класифікація — це перший і надзвичайно важливий крок, який повинен зробити дослідник всякої великої та різноманітної групи явищ. Як прийом вивчення, класифікація має двояке значення для наукового дослідника: з боку зовнішнього, це прийом, який вносить у вивчення систему і порядок; з боку внутрішньої, це прийом, який зумовлює повноту і правильність висновків вивчення» [2].

«Одну з перших класифікацій злочинів у сфері економіки наприкінці 70-х рр. обґрунтував Інститут ООН Азії та Далекого Сходу, що

включав до них: порушення законів, спрямованих на удосконалення ринкової економіки; порушення фінансового і податкового законодавства; корупцію. Сьомий конгрес ООН в одній зі своїх резолюцій відніс злочини у сфері економіки до особливо небезпечних і зажадав жорсткої боротьби з ними, що знайшло відгук у науковій літературі» [3, с. 22–30]. В більшості випадків міжнародна класифікація злочинів побудована для цілей статистики і не завади відповідає властивостям державного управління певної країни.

В цілому погодимося з Кузнецов А. П., Бокова І. Н., Маршакова Н. Н., що «Наукова класифікація злочинів в сфері економіки:

- 1) дозволяє глибоко і всебічно усвідомити соціально-економічну, кримінально-правову та кримінологічну природу цих злочинів і всіляко сприяє реалізації евристичної і інтерпретаційної функцій;
- 2) в рамках законодавчо закріпленої структури кримінального закону, на основі логічного розподілу дає можливість продовжити вдосконалення системи злочинів у сфері економіки;
- 3) допоможе правозастосувач визначитися з вибором необхідних практичних заходів, виділити найбільш ефективні шляхи їх реалізації, мінімізувати режим кримінально-правового примусу, що використовується по відношенню до суб'єктів в результаті застосування методів і засобів впливу;
- 4) буде слугувати методологічною основою для проведення досліджень інших кримінально-правових інститутів, системоутворюючих та системи отриманих (функціональних) зв'язків;
- 5) створює теоретичну базу для подальшої розробки інших видів класифікацій всередині системи, що вивчається» [1, с. 38].

Окремі вчені дають характеристику економічних злочинів за частотою криміналізації в світі «1) діяння, які так чи інакше криміналізовані у всіх або майже всіх країнах (зокрема, незаконні дії під час банкрутства, податкові злочини, контрабанда, фальшування грошей); 2) діяння, які криміналізовані в більшості країн (наприклад, відмивання злочинних доходів, незаконне отримання й розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю, незаконне використання товарного знаку, незаконна організація й порушення порядку проведення азартних ігор, лихварство); 3) діяння, криміналізовані лише в окремих країнах (монополістичні дії та обмеження конкуренції, комерційний підкуп, порушення правил бухгалтерського обліку, порушення валютних операцій, обман споживачів тощо)» [4, с. 228–229].

Класифікація економічних злочинів з позиції державного управління, дозволить в повній мірі оцінити їх властивості, що визначають

рівень загрози для національної безпеки. Зауважимо, що класифікація економічних злочинів в науковій літературі в більшій мірі досліджувалася з позиції юридичних наук, а тому, усі наявні підходи мають бути адаптовані для цілей розробки механізмів державного управління національною безпекою.

На основі аналізу підходів до класифікації економічних злочинів в науковій, довідковій та навчальній літературі, нами визначено такі напрями їх систематизації:

- за загальними складовими економічної діяльності;
- за порушенням принципів економічної діяльності;
- за сферою економічних відносин щодо який вчинено економічний злочин.
- за сферами суспільних відносин, що регулюють економічну діяльність;
- за змістом скоєного злочину;
- за способом здійснення злочину;
- за суб'єктними особливостями.

Запропоновані вченими підходи до класифікації економічної злочинності в більшій мірі визначаються кримінальним правом, що діють в тій чи іншій країні, а тому не в повній мірі відповідають цілям державного управління в контексті протидії економічним злочинам як загрози національній безпеці. Саме тому вважаємо, що ля цілей державного управління є потреба у формуванні комплексної класифікаційної моделі, структура, якої представлена на рис. 1.

Варто зауважити роль держави може проявлятися в діяльності різних суб'єктів суспільних інститутів: по-перше, держава як суб'єкт, що регулює певний вид економічних діяльності; по-друге, держава як суб'єкт, що регулює процес боротьби з економічною злочинністю; по-третє, держава як інститут протидій економічним злочинам; по-четверте, держава як інститут контролю за економічною сферою.

Представлена класифікаційна модель економічної злочинності дозволяє в комплексі підійти до економічної злочинності як об'єкту державного управління та врахувати усі властивості при формуванні інноваційних механізмів протидії.

В цілому підводячи підсумок проведеного дослідження наголосимо, що нами обґрунтовано властивості економічної злочинності як об'єкту державного управління через: по-перше, розвиток категоріального апарату шляхом визначення даного явища з як: соціально-економічного явища, об'єкту кримінального права, об'єкту державного управління, як загрози національній безпеці; по-друге, розробку класифікаційної моделі економічної злочинності для цілей державного управління

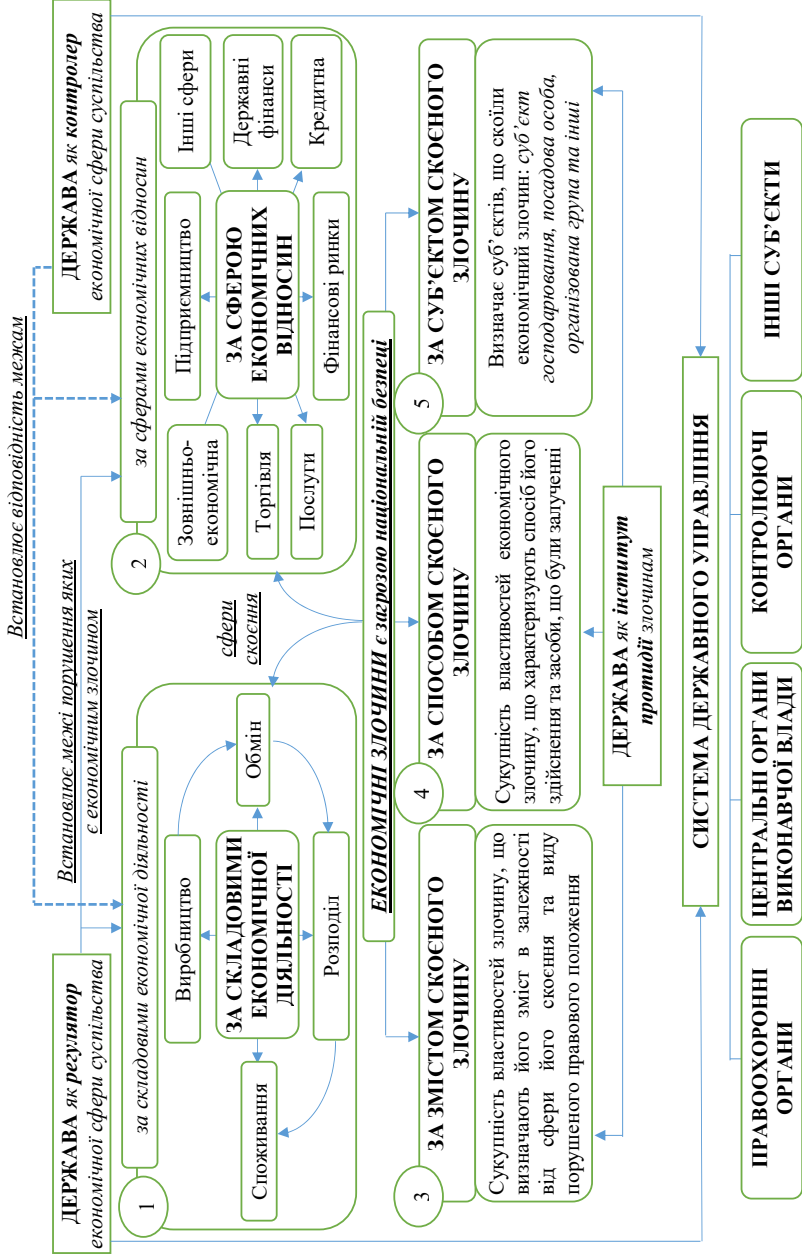


Рис. 1. Класифікаційна модель економічної злочинності для цілей державного управління національною безпекою

національною безпекою, яка передбачає наступні класифікаційні моделі: за складовими економічної діяльності; за сферою економічних відносин; за змістом скоєного злочину; за способом скоєного злочину; за суб'єктом скоєного злочину. Зазначене дозволило виявити роль держави в протидії економічній злочинності: як регулятора економічної сфери суспільства; як контролера економічної сфери суспільства; як інституту протидії злочинам.

### **Література**

1. Кузнецов А. П., Бокова И. Н., Маршак Н. Н. Проблемы классификации преступлений, совершаемых в сфере экономики. Проблемы экономики и юридической практики. 2006. № 1–2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problems-klassifikatsii-prestupleniy-sovershaemyh-v-sfere-ekonomiki>
2. Познышев С. В. Основные вопросы учения о наказании. М., 1904. С. 5.
3. Седьмой конгресс ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями. НьюЙорк, 1986.
4. Сравнительное уголовное право. Особенная часть: монография / [В. Н. Додонов, О. С. Капинус, С. П. Щерба]; под ред. С. П. Щербы. М.: Изд-во «Юрлитинформ», 2010. 544 с.



**Криничко Лілія Романівна**  
*кандидат медичних наук, здобувач*  
*Державного університету «Житомирська політехніка»*  
*м. Житомир, Україна*

**Криничко Фелікс Романович**  
*здобувач*  
*Державного університету «Житомирська політехніка»*  
*м. Житомир, Україна*

**Малігон Юлія Михайлівна**  
*здобувач*  
*Державного університету «Житомирська політехніка»*  
*м. Житомир, Україна*

## **ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я ЯК ОСОБЛИВА СФЕРА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Громадське здоров'я та система охорони здоров'я є невід'ємною складовою економічного розвитку. Адже людський капітал є ключовим фактором соціально-економічного розвитку суспільства, а громадське здоров'я є важливим компонентом забезпечення високого рівня людського капіталу. Виходячи з цього, громадське здоров'я є індикатором результативності економічних відносин. Крім того, у такій взаємодії можна прослідкувати і зворотній зв'язок — рівень соціального економічного розвитку суспільства впливає на якість життя населення, а отже і на стан здоров'я через можливості забезпечення його підвищення. Все це проявляється в сукупності взаємозв'язків та різних об'єктів економічних наук.

В системі економічних наук громадське здоров'я та система охорони здоров'я розглядається із декількох позицій. Розглянемо особливості громадського здоров'я як фактора, що визначає розвиток окремих об'єктів економічних систем:

1. Громадське здоров'я як характеристика людського капіталу держави, що є об'єктом системи економічних наук. Громадське здоров'я

є важливою складовою управління людським капіталом держави, що в подальшому визначає її інвестиційну привабливість та можливість довгострокового розвитку. Крім того, громадське здоров'я з позицій характеристики людського капіталу держави визначає наступну позицію його вивчення економічними науками, а саме: вплив на національну безпеку.

2. Рівень громадського здоров'я та системи охорони здоров'я як комплексний фактор впливу на рівень національної економічної безпеки. Адже, національна безпека охоплює увесь спектр суспільного розвитку. З одного боку низький рівень громадського здоров'я знижує економічні показники, а з іншого низькі показники економічного розвитку не дозволяють в повною мірою фінансувати систему охорони здоров'я для підвищення рівня життя населення і в результаті громадського здоров'я;

3. Громадське здоров'я як показник якості життя населення, що є складовою результативних показників соціально-економічного розвитку. Так, якість життя населення в країні визначає її місце на геополітичній арені та місце в міжнародних рейтингах. В залежності від показників якості життя населення здійснюються оцінка стану соціально-економічного розвитку держави в достроковій перспективі. Громадське здоров'я є показником рівня якості населення як результативним індикатором соціально-економічного розвитку, так і характеристикою перспективи розвитку держави.

4. Громадське здоров'я на мікроекономічному рівні є характеристикою трудового потенціалу суб'єкта господарювання. Сьогодні питання здоров'я працівників як характеристик трудового потенціалу підприємства піднімається досить рідко, хоча зазначене питання значно зросло в умовах пандемії коронавірусу, що в окремих випадках може спричинити припинення функціонування цілих виробництв.

В цілому зазначені положення впливають на систему охорони здоров'я як об'єкта економічних наук за наступних позицій:

1. Охорона здоров'я виступає системою економічного управління та державному, регіональному та місцевому рівнях;

2. Охорона здоров'я є об'єктом фінансування державного та місцевого бюджетів;

3. Система охорони здоров'я розглядається економічними науками як ринок медичних послуг, що можуть реалізуватися державними та приватними закладами охорони здоров'я;

4. Заклади охорони здоров'я є об'єктом менеджменту як окремий суб'єкт господарювання в сфері медичних послуг;

5. Медична послуга розглядається як складова ринку суспільних послуг.

Таблиця 1

Матриця міждисциплінарної взаємодії в сфері державного управління системою охорони здоров'я

Об'єкти	Громадське здоров'я	Система охорони здоров'я
1	2	3
<b>Характеристики</b>	<i>Юридичні</i>	
<i>Об'єкт</i>	Конституційне право людини на здоров'я	Система охорони здоров'я є об'єктом правового регулювання
<i>Прояв в державному управлінні</i>	Державне управління має забезпечити виконання конституційного права людини на здоров'я	Державне управління системою охорони здоров'я може реалізуватися через правовий механізм
<b>Характеристика</b>	<i>Соціологічні</i>	
<i>Об'єкт</i>	Громадське здоров'я є об'єктом соціального дослідження як за якісними так і кількісними показниками, що характеризують стан суспільства	Соціологія вивчає вплив системи охорони здоров'я на стан громадського здоров'я
<i>Прояв в державному управлінні</i>	Державно-управлінські рішення в сфері охорони здоров'я приймаються на основі соціологічних досліджень якісних та кількісних показників громадського здоров'я	Соціологічні дослідження дозволяють оцінити ефективність державно-управлінських рішень щодо охорони здоров'я
<b>Характеристика</b>	<i>Економічні</i>	
<i>Об'єкт</i>	Громадське здоров'я виступає складовою людського капіталу та трудового потенціалу як об'єктів економічних систем та фактором їх розвитку	Система охорони здоров'я є об'єктом фінансування, а діяльність суб'єктів системи є об'єктом менеджменту
<i>Прояв в державному управлінні</i>	Громадське здоров'я може виступати фактором, що впливають на державно-управлінські рішення, а також визначальним детермінантом в формуванні системи охорони здоров'я	Система охорони здоров'я формується та управляється державним управлінням, а державно-управлінські рішення приймаються органами центральної виконавчої влади

В цілому систематизуючи міждисциплінарний прояв громадського здоров'я та системи охорони здоров'я пропонуємо наступну матрицю (табл. 1).

Отже, нами окреслено особливості громадського здоров'я та системи охорони здоров'я як об'єкта державного управління та державної політики. Це здійснено шляхом встановлення міждисциплінарних зв'язків із такими науками: юридичні, соціологічні та економічні. Зауважимо, що система державного управління охоплює усі властивості об'єкта, а державна політика реалізується через правові та економічні механізми. Державно-управлінські рішення проявляються в системі правових норм та сукупності економічних відносин. Лише при формуванні комплексного теоретичного бачення об'єкта дослідження є можливість формувати та реалізовувати ефективну державну політику в сфері охорони здоров'я.

### Section 3.

## ECONOMICS AND ENTERPRISE MANAGEMENT

**Скриньковський Руслан Миколайович**  
*кандидат економічних наук, професор,  
професор кафедри економіки підприємств  
та інформаційних технологій  
Львівський університет бізнесу та права  
м. Львів, Україна*

**Фалдина Володимир Володимирович**  
*викладач кафедри економіки підприємств  
та інформаційних технологій  
Львівський університет бізнесу та права  
м. Львів, Україна*

**Майнка Марсель Курт**  
*викладач кафедри економіки підприємств  
та інформаційних технологій  
Львівський університет бізнесу та права  
м. Львів, Україна*

## ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Як свідчить практика, під організаційно-управлінським аналізом діяльності підприємства (в контексті організаційного розвитку) слід розуміти дослідницьку діяльність, яка спрямована на одночасне багатовекторне цільове вивчення [1–14]:

- 1) системи цілей (стратегічних, тактичних) підприємства, множини (переліку) можливих стратегій їх досягнення (за ієрархією в системі управління, за функціональним критерієм, за стадіями життєвого циклу, за конкурентною позицією на ринку, за способом досягнення конкурентних переваг, за напрямками розвитку

тощо [3]), вибір якої (стратегії) здійснюється на основі оцінки таких факторів [2; 4–7]: а) рівень ризику; б) вплив минулих стратегій; в) вплив факторів зовнішнього середовища підприємства, до яких відносяться економічні, ринкові, політичні, природні, науково-технічні, демографічні та інші фактори; г) залежність від фактору часу та витрат; д) вплив факторів внутрішнього середовища, яке визначається згідно теорії і практики менеджменту такими основними внутрішніми змінними підприємства, як цілі, структура, завдання, технологія і працівники, які взаємопов'язані між собою, утворюють системну модель;

- 2) організаційної структури управління, специфіки (особливостей) управлінських процесів і організаційної культури на основі економічної, податкової, статистичної, науково-технічної, соціологічної, правової та інших видів інформації з урахуванням оцінки фактору часу [1; 8; 9].

За результатами дослідження праць [1–10] можна зробити висновок, що на основі організаційно-управлінського аналізу, виходячи із його змісту, структури (складових) і стану елементів, встановлюється застосовувана на підприємстві модель бізнес-процесів і управління ними, яка враховує динамічні зміни характеристик зовнішнього середовища, при оптимальному використанні всіх наявних ресурсів підприємства для досягнення економічних цілей (результату, економічного зростання). Водночас тут доцільно також відмітити, що основними структурними складовими організаційно-управлінського аналізу є [1]: 1) аналіз системи цілей підприємства та стратегій їх досягнення; 2) аналіз організаційної структури підприємства; 3) аналіз процесів управління підприємством; 4) аналіз структури інформації на підприємстві; 5) аналіз організаційної культури підприємства.

Аналіз визначає проблемні моменти та слабкі сторони підприємства в умовах конкуренції (з погляду організації управління ним) і його організаційно-управлінський потенціал [1], де потенціал, якість управління, інновації (нові досягнення в галузі технології та управління) та орієнтація на процеси постійного удосконалення забезпечують економічне зростання (результат) підприємства [8]. А також — формує цілі організаційної реструктуризації та підходи до неї [1; 8–10].

Виявлення і аналіз системи цілей (стратегічних, тактичних) підприємства і стратегій їх досягнення (на засадах менеджменту, маркетингу та економічної діагностики) передбачають [1]:

- 1) аналіз місії підприємства;
- 2) аналіз цілей підприємства;

3) аналіз системи відповідальності за досягнення цілей і виконання дій, спрямованих на їх досягнення (в умовах зовнішніх дій, що безперервно змінюються). Тут під юридичною відповідальністю бізнесу (підприємства) слід розуміти [9]: а) обов'язок менеджерів дотримуватися законності дій при досягненні економічних цілей підприємства; б) п'ять основних груп юридичних обов'язків менеджерів: перед власниками (радою директорів), перед персоналом (підлеглими), перед клієнтами, перед постачальниками та перед конкурентами підприємства [1; 9].

У рамках моделювання і аналізу процесів управління економічними системами та бізнес-процесами управлінські процеси й інформаційні зв'язки накладаються на організаційну структуру та аналізуються з погляду багатьох сфер функціонування, потенціалу та резервів зростання підприємства (на основі застосування системи параметрів, показників та критеріїв системно-орієнтованої економічної діагностики) з метою визначення його перспективи [1; 2; 8].

На засадах вивчення організаційної структури і процесів управління та аналізу системи інформаційного обміну (з управлінської точки зору) формується інформаційно-технологічна бізнес-модель підприємства для забезпечення безперервної інформаційної підтримки його ділового (економічного) циклу з метою пояснення обставин щодо перебігу та особливостей розвитку підприємства [1; 6–8].

На основі аналізу системи управління виявляються проблемні моменти і слабкі сторони підприємства та оцінюється організаційно-управлінський потенціал підприємства. Чим вищий рівень потенціалу у суб'єкта господарювання, тим більші можливості до забезпечення розвитку він має [1; 2; 4–8; 11; 13].

Результатом організаційно-управлінського аналізу діяльності підприємства є розроблення комплексу певних (конкретних) вимог до перепроєктування організаційної структури підприємства і системи його управління в контексті організаційного розвитку підприємства.

#### Література

1. Тоцький В. І., Лаврененко В. В. Організаційний розвиток підприємства. Київ: КНЕУ, 2005. 247 с.
2. Мельник О. Г. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. 344 с.

3. Хоменко О. І. Види стратегій та інструментарій формування стратегії розвитку підприємства // *Управління розвитком*. 2015. № 3. С. 131–137.
4. Mescon M. H., Albert M., Khedouri F. *Management*. New York: Harper & Row, 1988. 777 p.
5. Kotler P. *Marketing essentials*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1984. 556 p.
6. Кузьмін О. Є. *Сучасний менеджмент*. Львів: «Центр Європи», 1995. 176 с.
7. Гетьман О. О., Шаповал В. М. *Економічна діагностика*. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 307 с.
8. Skrynkovskyy R. M., Sopilnyk L. I., Tsyuh S. I. Improving the Enterprise Development Model: New Solutions Based on the Principles of Management, Marketing and Economic Diagnosis // *Business Inform*. 2020. № 4. PP. 191–199. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-191-199>
9. Skrynkovskyy R. M., Zaiats O. S. Improving the System of Indicators for Economic and Statistical Determination of Enterprise Efficiency with Regard to Legal Aspects of Management // *Business Inform*. 2020. № 3. PP. 416–422. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-416-422>
10. Popova N., Kataiev A., Nevertii A., Kryvoruchko O., Skrynkovskyy R. Marketing Aspects of Innovative Development of Business Organizations in The Sphere of Production, Trade, Transport, and Logistics in VUCA Conditions // *Estudios de Economia Aplicada*. 2020. Vol. 38, No. 3(1). ISSN: 1133-3197. URL: <http://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/3962>
11. Погорелов Ю. С. Моделювання розвитку підприємства // *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 10(100). С. 51–59.
12. Melnyk O., Todoshchuk A., Adamiv M. The Role of Socio-Economic Diagnostics in an Enterprise Management System // *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4, No. 3. PP. 165–171. doi: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-165-171>
13. Воронков Д. К., Погорелов Ю. С. *Розвиток підприємства: управління змінами та інновації*. Харків: АДВА, 2009. 435 с.
14. McDonald D., Smith A. A Proven Connection: Performance Management and Business Results // *Compensation & Benefits Review*. 1995. Vol 27, Issue 1. PP. 59–64. doi: <https://doi.org/10.1177/088636879502700111>



## Section 4. ECONOMICS AND MANAGEMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

**Денисенко Микола Павлович**  
*доктор економічних наук, професор*  
*Київський національний університет технологій та дизайну*  
*м. Київ, Україна*

**Бреус Світлана Василівна**  
*доктор економічних наук, доцент*  
*Київський національний університет технологій та дизайну*  
*м. Київ, Україна*

### ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ БЕЗПЕКИ ЯК КАТЕГОРІЇ

В сучасних умовах дослідження процесів та чинників, що справляють вплив економічний розвиток України набуває суттєвого значення, адже досягнення належного рівня економічної безпеки держави є запорукою її майбутнього процвітання.

В цілому, можна зазначити, що в період другої половини ХХ ст. до початку ХХІ ст. відбулось виокреслення поняття «безпека», що дає можливість конкретизувати міри по її забезпеченню. Зокрема, відбулось усвідомлення, що безпека охоплює не тільки військову сферу, але і виходить на інші рівні: політичний, економічний, соціальний тощо.

При дослідженні безпеки як категорії доцільно також враховувати можливі ресурси різних видів, наявність яких в достатньому обсязі дозволить досягти такого стану, за якого буде забезпечений належний рівень безпеки задля можливості протидіяти зовнішнім та внутрішнім загрозам.

На основі дослідження наукових праць у сфері безпеки з урахуванням її характерних рис здійснено виокремлення основних підходів до трактування безпеки як категорії та здійснено синтез таких підходів залежно від сутності тлумачення й характеристик цієї категорії (рис. 1).

Зважаючи на виділені підходи, характерні риси та ключові аспекти доцільним є розгляд безпеки як категорії з позиції спромож-

ності протидіяти загрозам, в динаміці, оскільки чинники, що на неї впливають та сила їх впливу постійно змінюється, таким чином зміщується епіцентр, що потребує, у свою чергу, проведення постійного моніторингу стану безпеки та розроблення адекватних, відповідних сучасним умовам заходів щодо її забезпечення та захисту від загроз.

Враховуючи наведені на рис. 1 підходи основними підходами до трактування безпеки як категорії доцільно вважати ресурсний та

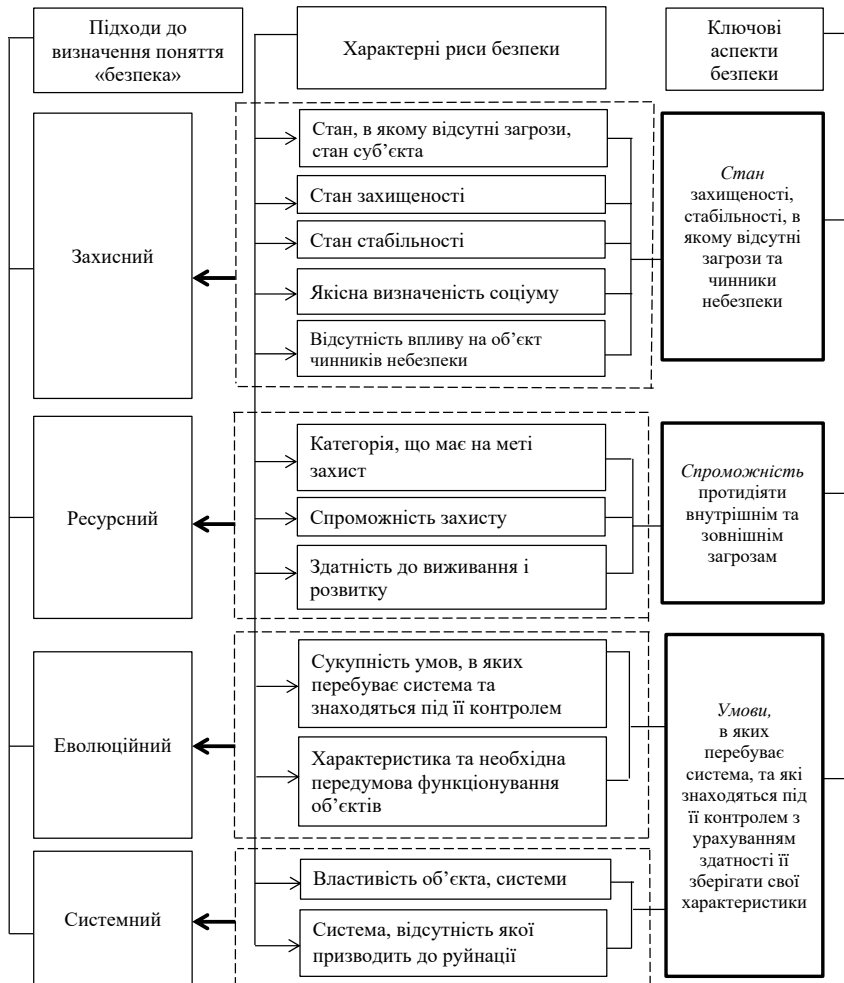


Рис. 1. Основні підходи до трактування безпеки як категорії  
 Джерело: сформовано на основі [1-14], що оприлюднено в працях [15-17]

захисний. Слід зазначити, що поєднання цих двох підходів до трактування безпеки як категорії найповніше характеризує її за змістом, а також свідчить про можливість досягнення певного бажаного стану, за якого відсутня небезпека, при цьому не досягнення його може призвести до руйнації суб'єкта, а за критичних обставин і об'єкта безпеки.

Сутність дефініції «економічна безпека», окремі аспекти, пов'язані з місцем, роллю економічної безпеки з позиції її ієрархічної підпорядкованості та історичної парадигми виникнення й розвитку, що характеризують її узагальнюють погляди науковців з різних точок зору на це поняття, знайшли відображення в наукових працях багатьох вчених. На різних етапах розвитку світу економічна безпека як категорія відіграла значну роль у економічних системах країн, пройшовши при цьому тривалий шлях еволюційного розвитку з точки зору захисту людини до захисту держави від небезпек.

Однак, вважається за доцільне зазначити, що в сучасній науковій літературі не існує єдиного визначення економічної безпеки як категорії, однак наявна велика кількість наукових підходів до її характеристики внаслідок використання при дослідженні цієї категорії різних об'єктів та інструментів. Переважним чином наукові праці більшості дослідників стосуються дослідження економічної безпеки як стану захищеності економіки від зовнішніх та внутрішніх загроз задля подальшого її розвитку. Враховуючи, що економічна безпека є складовою національної безпеки, доцільним вважається проведення дослідження теоретичних засад управління економічною системою закладів вищої освіти через призму її зв'язку з національною безпекою, економічною безпекою держави, регіону, підприємства (суб'єкта господарювання).

У зв'язку з зазначеним доцільним вважається в сучасних умовах створення належних умов для забезпечення ефективного розвитку економіки та розроблення адекватних заходів підвищення рівня економічної безпеки держави. Належний рівень економічної безпеки досягається здійсненням єдиної державної політики, підкріпленої системою скоординованих заходів, адекватних внутрішнім та зовнішнім загрозам. Без такої політики неможливо забезпечити належний рівень економічного розвитку держави [15–17].

Забезпечення економічної безпеки держави має здійснюватися як складова національної безпеки держави, що потребує орієнтації на стратегічні напрями її розвитку.

Зазначене вимагає посилення уваги до реалізації євроінтеграційних пріоритетів України з метою підвищення рівня економічного розвитку як держави в цілому, так і реального сектору економіки.

Література

1. Ситник Г. П., Олуйко В. М., Вавринчук М. П. Національна безпека України: теорія і практика / за заг. ред. Г. П. Ситника. Хмельницький; К.: Кондор, 2007. 616 с.
2. Wolfers A. Diskort and Collaboration, Essays on International Politics. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1962. 150 p.
3. Баланда А. Безпека як соціальний феномен: дискурс людського розвитку // Україна: аспекти праці. 2007. № 1. С. 25–29.
4. Коженювські Л. Управління безпекою // Актуальні проблеми економіки. 2004. № 1 (31). С. 147–154.
5. Камінський А. Вступ до міжнародних відносин. Львів: Світ, 1995. 143 с.
6. Крихтін Є. І. Соціальна політика та економічна безпека / за заг. ред. Є. І. Крихтіна. Донецьк: Каштан, 2004. 335 с.
7. Бодрук О. С. Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти: монографія // Рада Національної безпеки і оборони України, Національний ін-т проблем міжнародної безпеки. К.: НІПМБ, 2001. 299 с.
8. Мороз О. В., Карачина Н. П., Шиян А. А. Концепція економічної безпеки сучасного підприємства: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2011. 241 с.
9. Щербина В. М. Інформаційне забезпечення економічної безпеки підприємств і установ // Актуальні проблеми економіки. 2006. № 10 (64). С. 220–225.
10. Національна економіка / за ред. П. В. Круша. К.: Каравела, 2008. 416 с.
11. Заплатинський В. М. Логіко-детермінантні підходи до розуміння поняття «Безпека» // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2012. Вип. 5. 336 с. С. 90–98.
12. Система оцінок зовнішніх і внутрішніх ризиків та загроз національній безпеці України: наук.-інформ. зб. / В. П. Горбулін, С. І. Пирожков та ін. К.: Євроатлантикінформ, 2005. 229 с. (Серія: Дослідження і розробки у сфері євроатлантичної інтеграції України; вип. 16).
13. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. 400 с.
14. Шнипко О. С. Види і чинники безпеки ієрархічних економічних систем: теоретико-методологічний аспект // Актуальні проблеми економіки. 2006. № 5 (59). С. 78–85.
15. Денисенко М. П., Бреус С. В. Характеристика поняття «економічна безпека» як категорії // Теорія і практика діяльності підприємств: монографія: в 2 т. Т. 1 / Нац. металург. академія України; за заг. ред. Л. М. Савчук, Л. М. Бандоріної. Дніпро: Пороги, 2017. 472 с. С. 131–146.
16. Бреус С. В. Економічна безпека як категорія // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2017. № 12. С. 140–149.
17. Бреус С. В. Управління економічною безпекою системи вітчизняних закладів вищої освіти / С. В. Бреус: монографія. Київ: КНУТД, 2019. 400 с.

**Матюк Тетяна Володимирівна**  
*кандидат економічних наук, доцент*  
*Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*  
*м. Одеса, Україна*

**Полуяктова Ольга Володимирівна**  
*кандидат економічних наук, доцент*  
*Південноукраїнський національний педагогічний*  
*університет імені К.Д. Ушинського*  
*м. Одеса, Україна*

## **СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ГЛОБАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА**

В контексті сучасного соціально-економічного розвитку актуальності набуває питання відповідального ставлення до формування стратегічних пріоритетів. Це є результатом не лише потреби вирішення глобальних (перш за все екологічних) проблем розвитку сучасності, забезпечення економічної нестабільності в умовах глобальної невизначеності, а і зміни цінностей індивідів у суспільстві, як на рівні споживачів, так і виробників, працівників, роботодавців тощо [2]. Особливої значимості набуває це питання в умовах потреби формування та відновлення сталого розвитку національних економік після пандемії COVID-19.

Економічна система, функціонуючи у стаціонарному стані, водночас, здійснює рух за визначеною траєкторією, тобто характеризується змінами динамічного характеру, які визначають розвиток. Останній не тотожний економічному зростанню — процесу стійкого збільшення суспільного продукту у розрахунку на душу населення. Економічний розвиток базується на економічному зростанні як своїй передумові у частині забезпечення зростання рівня життя населення і його можливостей задовольняти матеріальні й духовні потреби. Однак, при цьому розвиток враховує зміни в технічній, економічній, соціальній,

політичній, інституціональній сферах функціонування суспільства, що знаходить свій прояв у таких соціальних показниках, як рівні харчування населення, стану здоров'я, рівні грамотності, охоплення освітою, стандартів суспільних послуг та соціального забезпечення, ряду матеріальних характеристик рівня життя й оточуючого середовища.

Оцінюючи чинники, що впливають на формування стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку, вважаємо, що ключовим тут є сама людина — всебічно розвинута, «думаюча». А одним із визначальних чинників впливу на формування людини, здатної ефективно впливати на соціально-економічний розвиток в умовах глобалізації виділимо якісну освіту, що через підвищення рівня кваліфікації працівників, розвитку ділових навичок, підприємництва та інноваційності, позитивно впливає на ефективність праці, підвищуючи її продуктивність, а також сприяє зростанню людського та інтелектуального капіталу.

Разом з цим, через розвиток інтелектуальних якостей людства та утвердження загальноцивілізаційних цінностей саме освіта сприяє встановленню балансу між екологією та економікою, те чого саме зараз так не вистачає усьому людству. Екологічні міркування можуть стосуватися пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них, навколишнього середовища, зокрема збереження біорізноманіття, запобігання забрудненню, розвитку відновлювальних джерел енергії й т. п.

Освіта, через формування якісних характеристик суспільної свідомості підвищує рівень соціального взаєморозуміння у суспільстві, мотивує на співробітництво та взаємодію (координуюча функція).

І, мабуть, найголовніше, освіта, через виховання та навчання формує і передає цінності, знання та набутий досвід від покоління до покоління, змінює погляди людей щодо власної поведінки та дій оточуючих і, тим самим, сприяє коригуванню цілей економічної діяльності суб'єктів.

Загалом якісна і сучасна освіта, через розвиток творчого й інтелектуального потенціалу кожної окремої особистості, підвищення рівня її економічної, політичної та громадянської культури, а також формування матеріальних і духовних засад високої соціальної мобільності населення сприяє суспільним перетворенням та соціально-економічному розвитку. В умовах сучасного інформаційного суспільства та глобалізуючих процесів, що охоплюють усі сфери людського буття, роль освіти набуває нового непересічного значення як тієї галузі, що забезпечує подальший поступ усієї цивілізації. Тому пе-

ред сучасною спільнотою постає нагальна проблема реформування всієї системи освіти згідно із сучасними цивілізаційними та духовно-культурними запитами. Сьогодні повинні бути сформовані принципово нові напрямки трансформації економіки на основі екологізації життєвого циклу продукції. Це є дуже важливим, оскільки ми зараз знаходимося на порозі впровадження нової економіки — «економіки знань», де основною рушійною силою прогресу є знання, зосереджені в людському капіталі і інформаційному полі навколо.

### Література

1. Геец В. М. Социально-экономические трансформации при переходе к экономике знаний / В. М. Геец // Социально-экономические проблемы информационного общества / под ред. д.э.н. Л. Г. Мельника. Сумы: ИТД «Университетская книга», 2004. 430 с.
2. Ломачинська І. А. Цінності та інвестиції впливу. Економіка. Фінанси. Бізнес. Управління // Глобальні економічні виклики та можливості у цифрову епоху: матеріали I Міжнародного економічного форуму / за заг. ред. проф. А. І. Ігнатюк. Київ, 2019. Вип. I. Ч. I. С. 48. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/>
3. Мельник Л. Г. Екологічна економіка: Підручник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2002. 346 с.
4. Мельник Л. Г. Інформаційна економіка. Суми: ИТД «Університетська книга», 2003. 288 с.
5. Сучасний освітній проект України як пріоритет глобалізуючого простору: збірник наукових праць // ОДУВС. Одеса, 2014. 124 с.

**Ющенко Надія Леонідівна**  
*кандидат економічних наук, доцент*  
*Хмельницький національний університет*  
*м. Хмельницький, Україна*

## **ПЕРЕВАГИ ТЕХНОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТЕПЛОМЕРЕЖ В УКРАЇНСЬКИХ МІСТАХ В УМОВАХ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

Сучасним трендом трансформації економічних відносин є діджиталізація (цифровізація), яка передбачає ефекти, що сприятимуть розбудові ресурсо- та енергоефективної, кліматично нейтральної економіки, оскільки супроводжуватиметься значним скороченням залучення в обіг природних та технічних ресурсів, обсягу їх фізичних переміщень, прискорюватиме швидкість економічних та адміністративних процесів, дозволить надавати послуги дистанційно, полегшуватиме урядування, оптимізуватиме переміщення людей та використання транспорту.

Директива Європейського Парламенту № 2014/24/EU від 26.02.2014 р. передбачає можливість застосування технології Building Information Modeling (BIM) в держзамовленнях, так як дозволяє моментально отримувати доступ до будь-якої інформації про об'єкт, контролювати якість робіт на всіх етапах, уникнути колізій у проекті, а також істотно скоротити витрати. У деяких країнах (Велика Британія) BIM є обов'язковою технологією, що використовується в державних інвестиціях. Через кілька років стандарт BIM стане провідною технологією в проектуванні, виконанні чи експлуатації об'єктів.

Технологія інформаційного моделювання об'єктів BIM дозволяють створити віртуальну модель будівельної конструкції, при цьому важливим моментом є те, що візуалізація об'єкта тісно пов'язана з інженерними даними про нього [1]. Будь-які зміни моментально відображаються в 4/5/6D-видах, кресленнях, розрізах. Створена фахівцями інформаційна модель проектованої конструкції в подальшому використовується для створення всіх видів робочої документації, комплектації об'єкта, економічних розрахунків, організації процесу



зведення об'єкта. Отримана інформаційна модель зберігається протягом усього життєвого циклу об'єкта, а інформація, що міститься в ній, може змінюватися, уточнюватися і доповнюватися, тим самим відображаючи актуальний стан об'єкта.

ВІМ моделювання дозволяє у віртуальному режимі з'єднати в одне ціле і узгодити між собою різні елементи і системи майбутнього об'єкту, перевірити їх життєздатність, експлуатаційні якості, функціональну придатність, тим самим дає можливість, на відміну від традиційного підходу, змістити основний обсяг робіт по внесенню змін на стадії ескізного проектування і розробки проектної документації, скоротивши таким чином вартість кожної проектної помилки.

Застосування ВІМ технології в проектуванні об'єктів має ряд переваг:

- підвищення точності фінансових розрахунків;
- скорочення часу на підготовку кошторисної вартості проекту;
- зниження кількості просторових колізій;
- зниження фінансових витрат на будівництво, модернізацію;
- підвищення контролю над витратами;
- точність прогнозів;
- зменшення кількості змін в проекті;
- швидке коригування інформаційної моделі (після зміни будь-якого параметра інші характеристики отримують нові символи автоматично);
- використання інформаційної моделі дозволяє точно планувати роботу на майданчику будівельної техніки, створювати коректні графіки закупівлі матеріалів і покращувати всі ключові логістичні процеси будівництва та експлуатації.

На відміну від систем комп'ютерного проектування об'єкта будівництва, які створювали геометричні образи, ВІМ моделювання створює цифрову модель, що включає повну інформацію не тільки про об'єкт, але і про процес роботи над ним. Застосування ВІМ технології проектування будівництва (модернізації) робить кожну дію прозорою і забезпечує повний контроль, причому в автоматизованому режимі, що гарантує високу якість проектно-будівельних робіт.

Об'єднання спланованого в часі проекту з грошовими показниками дає можливість передбачити, запланувати і розподілити грошові потоки на всіх стадіях роботи над об'єктом. Наявність цін матеріалів, виробів і робіт, з'єднаних з параметричними елементами моделі дозволяє виконати інформаційний розріз в будь-якій площині за допомогою одного із заданих показників. Ці дані можуть використовуватись для створення кошторису.

Декарбонізація енергетики буде супроводжуватись її децентралізацією та розвитком розподіленої генерації, які спричинятимуть стрімке збільшення кількості енергетичних об'єктів, зв'язків та ускладнення енергетичних систем [2]. Принципово нові технологічні платформи, цифрові технології та інформаційно-комунікаційні системи потрібні для управління енергетичними системами, зокрема, в теплоенергетиці, де рівень зношеності інфраструктури є критичним: 40% теплових пунктів і 15,8% загальної протяжності тепломереж перебувають в аварійному стані [3, с. 180], значна кількість ТЕС/ТЕЦ відпрацювала більше 50 років і буде виводитися з експлуатації починаючи з 2021 р. при невиконанні природоохоронних заходів згідно Національного плану скорочень викидів.

### Література

1. BIM-проекування в будівництві // Сайт компанії VS PROJECT. URL: <https://vs-pro.com.ua/ua/no-category/tehnologija-informacionnogo-modelirovanija-stroitelstva/> (дата звернення: 23.12.2020).
2. Ющенко Н. Л. Інвестування в енергоефективність та інтелектуалізацію систем управління енергоспоживанням як складові на шляху до кліматично нейтральної економіки України // Specialized and multidisciplinary scientific researches: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Vol. 1), December 11, 2020. Amsterdam, The Netherland: European Scientific Platform. PP. 51–54.
3. Національна економічна стратегія 2030 // Платформа Центру економічного відновлення. URL: <https://nes2030.org.ua/#rec246061582> (дата звернення: 23.12.2020).

## Section 5. ECONOMICS OF TOURISM

Гавдей Світлана Володимирівна  
*аспірантка*  
*ДВНЗ «Прикарпатський національний*  
*університет імені Василя Стефаника»*  
*м. Івано-Франківськ, Україна*

### ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Туризм забезпечує мільйони людей і дозволяє мільярдам більше дізнатись про власні та інші культури, а також природний світ. Для деяких країн це може представляти більше 20 відсотків їх ВВП і, загалом, це третій за величиною експортний сектор у світовій економіці. Туризм — одна із галузей, найбільш уражених пандемією COVID-19, що, в свою чергу, вплинуло на світову та регіональну економіку. Тому поступовий вихід сектору туризму із фази потенційного банкрутства в хоча би фазу стагнації стає пріоритетом. Відновлення туризму також дає можливість трансформувати саму економічну систему з фокусом на використання його впливу на відвідані пункти призначення та побудову і розвиток більш стійких громад та бізнесу через інновації, поінформованість, цифровізацію, стійкість та партнерство.

Аналіз розвитку туристичної галузі в умовах пандемії тільки починає проводитись, зокрема, цю проблему вже досліджено в працях таких вчених, як Арістейду О. [3], Беляєва С. С. [1], Бишовець Л. Г., Куракін О. Б., Ніколюк О. В. [2], Петрів І. М., Хаустова В. Є. Втім, повної відповіді на всі питання розвитку туристичної галузі в зазначених умовах, як і вакцини від коронавірусу, поки що немає. Тому питання — які явища вже спостерігаються в туризмі в результаті епідемії та реакція на них країн, установ, туристів; чи існує достатня обізнаність щодо епідеміологічних загроз для представників туристичної галузі, які пропонують як організовані поїздки на великі відстані, так і в межах певної туристичної локації; як вони готуються чи повинні

підготуватися до вимог клієнтів щодо подорожей; які інноваційні заходи безпеки варто запровадити як постійну практику в туризмі; чого можна очікувати після закінчення поточної пандемії; які ще небезпеки можуть бути загрозою для розвитку туристичної галузі — є і ще довго будуть предметом дослідження.

Для дослідження і подальшого розв'язання даних питань треба, в першу чергу, звернутись до причин, що зумовили дану ситуацію. Отже, статистика засвідчує, що за 2019 р. вражаюче збільшилась кількість закордонних подорожей у світі — до 1,4 млрд. осіб, що значною мірою зумовлено розвитком бюджетних авіаперевезень туристів, збільшенням економічної міграції та економічним зростанням Китаю. Так, у 2019 р. китайці витратили на міжнародний туризм понад 200 млрд. доларів. Мільйони подорожуючих китайців стали серйозною загрозою в контексті поширення інфекційних хвороб на інші континенти. Враховуючи десятки інфекційних хвороб, тривога з приводу зростання чисельності людей, швидкості і легкості їх пересування по всьому світу ставала дедалі більшою.

Тим не менше, у грудні 2019 р. найбільшими загрозами здоров'ю та життю в міжнародному русі було встановлено: тероризм (Близький Схід, Північна Африка), нестабільна економічна ситуація та пов'язані з нею соціальні заворушення (Венесуела), природні катастрофи (землетруси, повені). І тільки нарівні з другорядними злочинністю та дорожньо-транспортними пригодами було визначено інфекційні захворювання.

У 2018 р. Всесвітня організація охорони здоров'я оголосила список інфекційних хвороб, що становлять загрозу для міжнародного здоров'я, серед яких: вірусні лихоманки (Ебола, Марбург, Ласса), коронавірусні інфекції (MERS, SARS) та хворобу X (хворобу, яка поки невідома). У січні 2020 р. хвороба X з'явилася у світі як COVID-19, спричинена вірусом SARS-CoV-2, епідемія якого спалахнула в центральному Китаї, в провінції Хубей і його столиці Ухань. Два роки тому ВООЗ давала сигнал, що варто вдосконалювати місцеві системи охорони здоров'я у всьому світі для раннього виявлення епідемії та стримування її поширення. Сьогодні ми можемо спостерігати розвиток епідемії та її наслідки, якщо ігнорувати ранні профілактичні дії.

Отже, перша проблема, яка виникає під час епідемії COVID-19 — це стійкість систем охорони здоров'я до швидкого зростання кількості людей, які потребують інтенсивної терапії. І, якщо навіть розвинені країни (наприклад, Італія, Франція чи США) та Схід (наприклад, Японія) не змогли повністю взяти під контроль розповсюдження коронавірусу, то менш розвинені системи захисту здоров'я в бідніших

країнах, які часто відвідують туристи (наприклад, Таїланд, Мексика, Туніс і Марокко), не впорались із ним так само. Відповідно, неможливо очікувати від таких систем охорони здоров'я, тим більше обтяжених епідемією, щоб вони забезпечували належний захист туристів. А це може мати негативний вплив на рішення, прийняті туристами щодо обраного пункту призначення, що, в свою чергу, знижує доходи країн від туризму.

Все це вказує на те, що «післяепідемічний турист» буде обов'язково розглядати своє здоров'я та безпеку в більш широкому контексті здоров'я та добробуту громади, яку він відвідує. Інші ризики для здоров'я полягають в колективному характері, притаманному роботі туристичної галузі. Факти непереможно свідчать, що «ланцюг інфекції» можна розірвати тільки розмежуванням людей та їх ізоляцією, тобто моделлю, повністю протилежною тій, на якій базується весь туризм. Це, мабуть, найсерйозніше застереження проти самої ідеї подорожі за власним бажанням. Чи «післяепідемічний» турист буде однаково охоче зустрічатися з іншими людьми в ситуації, коли вони несуть потенційну загрозу для його здоров'я та безпеки? Чи можна назвати туризмом подорож, в якій повністю обмежений контакт з новим місцем або людиною? Як узгодити бажання подорожувати і потребу в безпеці? Ці питання стають стратегічними викликами не лише для туристичних агентств чи компаній, але й для туризму як явища загалом.

Розвиток туристичної галузі, спираючись на міждисциплінарне вирішення даних питань, можливий завдяки визначенню таких двох соціальних явищ, як медикалізація та сек'юритизація. Медикалізація означає всі практики, як мовні, так і інституційні, спрямовані на визначення соціальних проблем за категоріями хвороби [5]. Сек'юритизація має на меті інтегрувати нові явища навколо категорії безпеки [4]. І перший, і другий процес зі зрозумілих причин стосуються і розвитку туристичної галузі в тому числі.

Спираючись на дослідження [5], можна очікувати, що в лінгвістичному аспекті процес медикалізації проявиться в очікуваннях з боку туристів поінформованості про традиційні практики з охорони здоров'я в пунктах подорожей, а також про рівень безпеки таких подорожей.

В інституційному плані медикалізація та сек'юритизація туризму може проявлятися у формуванні менших груп туристів або навіть індивідуальних турів з метою турботи про здоров'я та безпеку груп. В інтерактивному аспекті обидва процеси можуть призвести до зростання ролі сучасних технологій у формі віртуальних турів.

Таким чином, теперішні пандемічні умови, звичайно, тільки посилять вплив рівня медицини на розвиток туризму та ставлять аспекти здоров'я та безпеки подорожей в центр уваги як для туристів, так і для громад, які їх приймають.

### Література

1. Беляєва С. С. Організаційно-економічні аспекти якості послуг готелів і закладів розміщення під час пандемії на COVID-19 / С. С. Беляєва, О. Б. Куракін, Л. Г. Бишовець // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія Економіка. 2020. Вип. 57. С. 54–63. DOI: 10.24025/2306-4420.0.57.2020.206385.
2. Ніколюк О. В. Державне регулювання розвитку сільського зеленого туризму в умовах пандемії COVID-19 / О. В. Ніколюк, В. Є. Хаустова, І. М. Петрів // Наукові записки Інституту законодавства ВРУ. 2020. № 5. С. 119–127.
3. Aristeidou O. EBRD and UNWTO boost tourism recovery / O. Aristeidou // European Bank for Reconstruction and Development. 26 June 2020. URL: <https://www.ebrd.com/news/2020/ebrd-and-unwto-boost-tourism-recovery.html>.
4. Buzan B. Macrosecuritisation and security constellations: reconsidering scale in securitisation theory / B. Buzan, O. Waver // Review of International Studies. 2009. Vol. 35. № 2. PP. 253–276.
5. Conrad P. Medicalization and social control / P. Conrad // Annual Review of Sociology. 1992. Vol. 18. № 1. PP. 209–232.

## **Section 6.**

# **MANAGEMENT**

**Volkova Nataliia**

*PhD in Public Administration, Associate Professor  
Department of Marketing and International Management  
Oles Honchar Dnipro National University  
Dnipro, Ukraine*

**Zimina Karina**

*Candidate of Educational Level “Bachelor”, Specialty “Management”  
Oles Honchar Dnipro National University  
Dnipro, Ukraine*

## **STRATEGIC MANAGEMENT AS A TOOL TO INCREASE THE EFFICIENCY OF ENTERPRISE MANAGEMENT**

The place of interaction of the external environment, which creates conditions for business development, and the internal environment of the organization as a producer of goods is the market. The modern market is a place of dynamic competition and the result of the interaction of many factors that must be taken into account by the management of the organization to make decisions and use favorable opportunities for activities. Strategic management provides a response to changing business conditions in a changing and unpredictable external environment.

Organizational maturity of the enterprise is manifested in the recognition of external signals of the market as opportunities or threats, the development of adequate alternative reactions and actions to anticipate, appropriate redesign of the organizational structure, implementation of leading practices, methods and tools of effective management, including knowledge management.

Knowledge management is a combination of certain aspects of personnel management, innovation and communication management, as well as the use of new information technologies in the management of organiza-

tions [6, p. 112]. The staff of the enterprise is the bearer of competencies and innovative knowledge-oriented business consciousness. Therefore, in an unstable environment, the importance of such a component of strategic potential as human resources increases. Strategic management is a set of all types of management, so when developing a strategy it is necessary to take into account the wishes of all production units of the enterprise, which is necessary to establish a single solution with a focus on the ultimate goal for which the company was created, its mission [7].

The stages of strategic management include:

- 1) assessment of the capabilities of the enterprise;
- 2) formation of plans, approaches to planning;
- 3) development of strategies;
- 4) ranking of tasks;
- 5) setting and the possibility of implementing goals, which includes the definition of planning tools, deadlines for achieving goals;
- 6) evaluation and approval of selected strategies;
- 7) implementation of the approved plan [1].

Strategic management is a set of all types of management, so the development of strategy should take into account the wishes of all production units of the enterprise, which is necessary to establish a single correct solution in the focus on the ultimate goal for which the company is created, ie its mission.

The strategy is necessary for both the organization as a whole and its individual units and functional departments. In the most general case (diversified corporation), strategies are developed at four different organizational levels: corporate (general) strategy, business, functional and operational strategies. For narrow (single-industry) companies engaged in one type of business, corporate and business strategies coincide, because the strategy is developed for one type of activity.

The literature describes different approaches to the interpretation of the process of strategic management. Comparing these approaches, it can be stated that the complexity and dynamic nature of organizations complicate the development of a specific model of the strategic management process. Therefore, in the work as the main, consider the classical model of formation of strategic behavior of the enterprise, which is shown in Fig. 1.

The strategic management process generally consists of three inter-related stages:

- preparatory, which serves as a basis for information support strategy development;
- the main stage — the stage of strategy development;



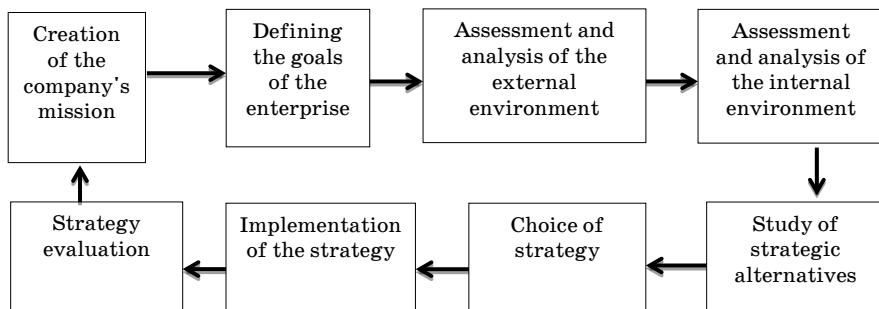


Fig. 1. The structure of strategic management [2]

- the final stage — the stage of implementation, adjustment and feedback.

At each stage certain functions are realized:

1. Strategic analysis and forecasting of external and internal organization environment.
2. Strategic planning.
3. Strategic organization and motivation, control and regulation [3].

Thus, the main functions are performed in the process of certain interrelated actions and are embodied in concrete results. The main results of strategic management can be represented as a logical chain of strategic results.

At this stage of economic development, Ukrainian enterprises are in a crisis situation, work and operate in a difficult to predict external environment, which is changing rapidly, and therefore require new methods and approaches to management. In order to adapt well to the conditions dictated by the modern market, the company must have clear goals, vision of the future, its mission, values that meet interests of consumers, and strategic principles developed on their basis. Strategic management is becoming a new concept of management in an unstable and dynamic environment.

Analyzing the difficult economic situation in the country, it should be noted that the crisis in the economy of Ukraine has increased the importance of effective management and attracted even more attention to the new requirements of strategic management of Ukrainian enterprises. The choice of strategic priorities for business development requires managers and managers to be able to use modern approaches in enterprise management, because it is the improvement of management, the introduction of modern tools of strategic management of the enterprise and its resources, increases its competitiveness as a whole [4].

Given the unstable financial and economic situation in Ukraine, which originates not only from internal processes that imbalance in the economic development of the country, but also related to external global problems, companies need to take all possible measures to meet the main strategic goal. To this end, the management of the enterprise should follow such strategic steps management:

- definition of the strategic purpose, mission of the enterprise;
- study of external influencing factors on the activities of the enterprise and on which the enterprise depends;
- establishing strategies;
- outlining methods of implementing strategies and achieving the goal;
- making adjustments (if necessary) in the formation of the goal;
- control over the implementation of existing strategies [5].

Based on these features, we note that strategic management is not a panacea for all management ills for businesses. The concept of strategic management is still in its infancy and therefore to ensure the success of the enterprise requires its skillful use, taking into account the specifics of external conditions.

### References

1. Стадник В.В Менеджмент як сфера діяльності: Посібник. К.: Академ-видав, 2009. 464 с.
2. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ. М.: Дело, 1992.
3. Хашиєва Л. В. Сутність і поняття стратегічного управління // Розвиток системи державного управління в Україні. 2009. № 4(27).
4. Волынский Г. О качестве корпоративного управления // Экономика Украины. 2009. № 1. С. 42–49.
5. Мельник Ю. М., Савченко О. С. Проблеми застосування збалансованої системи показників на вітчизняних підприємствах // Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. № 1. С. 192–203.
6. Овчиннікова В. О. Стратегічне управління знаннями на підприємстві / В. О. Овчиннікова, С. А. Пашинський // Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 33. С. 110–115.
7. Кісіль М. Ю. Основні положення стратегічного менеджменту // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2007. № 3.

**Гетьман Ольга Олександрівна**  
*кандидат економічних наук,  
Харківський національний університет  
будівництва та архітектури  
м. Харків, Україна*

## **ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ДИЗАЙНУ В УМОВАХ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

Розвиток підприємства в умовах диференціального зовнішнього середовища здебільшого залежить від того, наскільки параметри дизайну його організаційної структури відповідають рівню впливу факторів зовнішнього оточення. Актуальність цього напряму дослідження визначається необхідністю удосконалювати існуючі та розвивати нові принципи та методи управління підприємствами. Це зумовлено тим, що зовнішнє середовище стає все більш динамічним, складним та неоднорідним.

Диференціальне зовнішнє середовище — сукупність факторів, які впливають на організацію ззовні, при цьому значення рівнів впливу одних і тих же факторів на різні підрозділи (складові частини) єдиного підприємства мають певні відмінності [1].

З диференціальним середовищем стикаються більшість зрілих підприємств, що функціонують в динамічному та/або складному середовищі. До таких організацій можна віднести, наприклад, великі промислові та будівельні підприємства, компанії, що надають послуги з газопостачання, розподілу, транспортування природного газу, енергопостачальні підприємства, інші комерційні організації.

Для дизайну структури вказаних підприємств велике значення має розуміння рівня впливу зовнішнього середовища, при цьому треба враховувати не середовище як даність, а здатність організації працювати в ньому та оперативно реагувати на його зміни.

У разі диверсифікації (внутрішньогалузевої та міжгалузевої) і можливої подальшої дивізіоналізації, організації зіштовхуються з різними рівнями складності та динамічності зовнішнього середовища, що свідчить про їх існування одночасно в декількох його типах.

У цьому контексті, використання диференціальних гібридних конфігурацій організаційних структур у разі їх функціонування в диференціальному зовнішньому середовищі, є цілком обґрунтованим.

Диференціальні гібридні конфігурації — це структурні форми, в яких комбінації параметрів дизайну різних конфігурацій використовуються в різних складових частинах організації [1].

Задля розв’язання проблемних питань організаційного дизайну, а саме, визначення домінуючих координаційних механізмів, впливу ключових частин структури на організацію та ступеня вертикальної та горизонтальної децентралізації як головних параметрів дизайну організаційних конфігурацій (рис. 1), слід акцентувати увагу на деяких аспектах існування основних типів конфігурацій у диференціальному зовнішньому середовищі.

Відомо, що дивізіональні форми успішно існують у зовнішньому середовищі, яке характеризується середнім рівнем складності та дина-

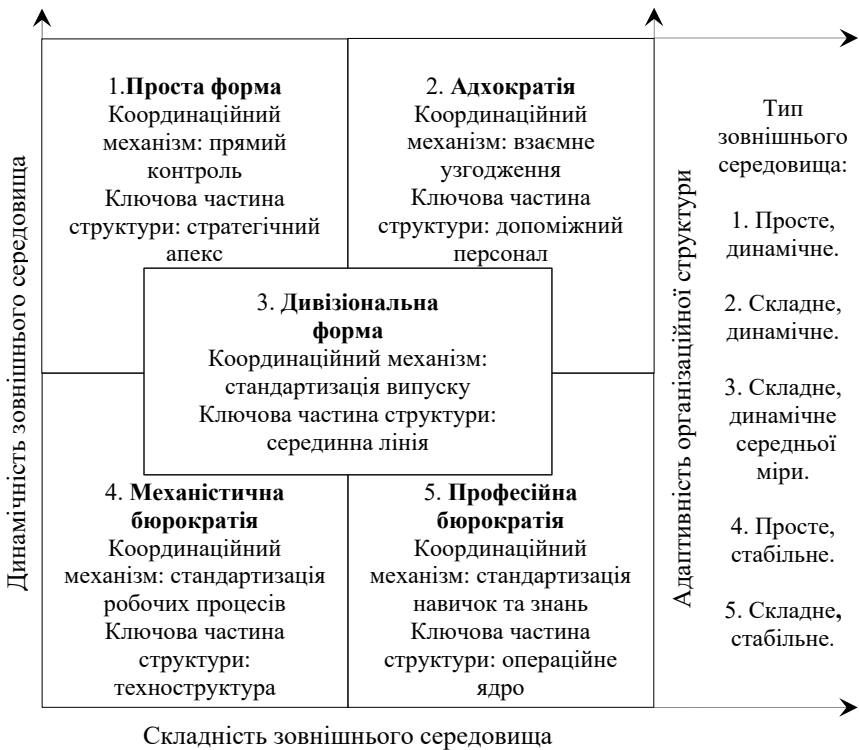


Рис. 1. Головні параметри дизайну організаційних конфігурацій

мічності, адхократичні — функціонують та розвиваються у складному та динамічному середовищі, так як складність зовнішнього середовища схиляє структуру організації до децентралізації, динамічність — до органічності [2].

За умови дорослішання, організація може приймати більш великі форми (професійні, дивізійні або їх гібридні конфігурації). Слід також зазначити, що будь-яка конфігурація може трансформуватися в диференціальну гібридну форму, що є похідною від адхократичної структури, зіткнувшись з високою складністю та динамічністю зовнішнього середовища.

Для диференціальних адхократичних гібридних форм характерною є вертикальна та горизонтальна децентралізація селективного типу (як обмежена, так і необмежена) [3].

Селективність горизонтальної та вертикальної децентралізації, взаємне узгодження як головний координаційний механізм, ринковий принцип групування організаційних одиниць, особлива увага к навчанню та індоктринації, невисокий ступень спеціалізації робочих



Рис. 2. Координація діяльності на підприємстві

завдань та формалізації праці, а також інші параметри дизайну дають можливість адюкратичним структурам та їх простим гібридним формам успішно переходити до диференціальних гібридних форм, для яких одночасне існування у різних типах зовнішнього середовища є комфортним [4].

Отже, оскільки в диференціальних гібридних конфігураціях, на відміну від простих, комбінування параметрів дизайну різних конфігурацій використовуються в різних складових частинах організації, слід зазначити факт органічного поєднання таких координаційних механізмів, як: стандартизація робочих процесів, стандартизація навичок та знань, прямий контроль, взаємне узгодження та стандартизація випуску, але в різних пропорціях та в різному складі (рис. 2).

Саме тому горизонтальна та вертикальна децентралізація в такій організації має селективний характер та відрізняється в різних частинах підприємства.

Дане твердження стосується організацій, незалежно від того, де б вони не існували, якими би техносистемами не володіли, як довго б не знаходились на ринку товарів чи послуг, які б розміри не мали.

Отже, використання диференціальних гібридних конфігурацій організаційних структур у разі їх функціонування в диференціальному зовнішньому середовищі, дійсно є цілком обґрунтованим.

### Література

1. Андреева Т. Е., Гетьман О. О. Напрями розвитку організації в контексті технологічних змін // Вісник економіки транспорту і промисловості. 2020. № 69. С. 59–75.
2. Минцберг Г. Структура в кулаке: создание эффективной организации. Санкт-Петербург: Питер, 2015. 512 с.
3. Гетьман О. А. Основное направление процесса дивизионализации предприятий // Eurasian scientific congress: abstracts of the V International scientific and practical conference (Barcelona, Spain, May 18–20, 2020). Barcelona, 2020. PP. 655–661.
4. Андреева Т. Е., Гетьман О. О. Групування організаційних одиниць у диференціальному зовнішньому середовищі. Сучасне управління: регіон, місто, організація в системі національної безпеки країни: колективна монографія / за заг. ред. Н. Е. Аванесової. Харків, 2020. С. 321–335.

**Грідін Олександр Володимирович**  
*кандидат економічних наук, доцент*  
*Харківський національний технічний університет*  
*сізьського господарства імені Петра Василенка*  
*м. Харків, Україна*

## **АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МОТИВАЦІЄЮ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА**

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки, що характеризується динамічністю, постійним посиленням конкуренції, жорсткою боротьбою вже не лише і не стільки за природні ресурси як за трудові, що останнім часом перемістилася з рівня підприємницьких утворень на найвищий рівень — на рівень національних економік і обумовлюється, головним чином, глобалізаційними процесами, саме мотивації праці відводиться визначальна роль, оскільки вона, по суті, є тим рушійним механізмом, який забезпечує злагоджену роботу усього колективу, створює сприятливі передумови для конструктивної взаємодії з керівництвом, а відтак сприяє досягненню максимально бажаного кінцевого результату.

Враховання і максимально повне задоволення індивідуальних потреб кожного працівника, гармонізація особистих потреб з потребами усього колективу та приведення їх у відповідність із цілями і задачами підприємства — мета ефективного управління людиною в ході її трудової діяльності де система мотивації здійснює вирішальний вплив [1–2, 6].

Ефективне управління мотивацією персоналу, на нашу думку, має ґрунтуватися на врахуванні наступних суттєвих базисів: створенні зрозумілої, прозорої та гнучкої мотиваційної моделі, що враховувала б особливості конкретного трудового колективу; своєчасне виявлення та активне управління чинниками, що впливають на мотиваційні процеси; встановлення потреб працівників, їх групування в залежності від першочерговості задоволення тощо.

Необхідно пам'ятати, що створення ефективною системи мотивації на підприємстві не повинно бути для керівництва самоціллю при цьому зазначена система зобов'язана враховувати наступні суттєві аспекти:

забезпечувати, у відповідності до встановлених об'єктивних критеріїв, створення рівних можливостей зайнятості, кар'єрного та професійного розвитку; враховувати індивідуальний внесок кожного працівника у загальний результат, що має безпосередньо ув'язуватись з рівнем матеріальної винагороди; передбачати створення та постійне поліпшення умов праці, тобто сукупності чинників виробничого середовища, що впливають на здоров'я і працездатність людини в процесі праці; базуватись на системі керівних переконань, принципів і технологій, що властиві конкретному підприємству і утворюють його корпоративну культуру, яка має розглядатися як стратегічний інструмент, що дозволяє орієнтувати усі його підрозділи та усіх працівників на досягнення загальної мети, підвищувати ініціативу персоналу, забезпечувати відданість загальній справі, поліпшувати взаємовідносини та сприяти покращенню комунікацій як безпосередньо у колективі, так і між колективом та адміністрацією [3–4].

Створена система мотивації персоналу на підприємстві має добре ув'язуватись з обраною мотиваційною стратегією, яка майже завжди є змішаною, обов'язково комбінуючи і, в той же час, враховуючи суттєві організаційно-економічні, управлінські, соціально-психологічні та інші особливості розвитку підприємницького утворення та безпосередньо залежати від методів і стилю, що застосовується в ході управління. При формулюванні мотиваційної стратегії необхідно по-перше, прагнути до пошуку балансу між стимулюванням та покаранням, а по-друге, мотивувати працівників, власне, через саму роботу, доповнюючи її активним залученням до процесу управління, не забуваючи, при цьому, використовувати інші методи мотивації, посилюючи або знижуючи їх вплив у залежності від конкретної ситуації. Тобто, по суті, необхідно одночасно шляхом постійного удосконалення мотиваційних регуляторів домагатись максимального покращення задоволеністю персоналу працею з метою підвищення трудової активності, продуктивності праці та якості виконуваної роботи [4, 7].

Основними мотиваційними регуляторами при цьому є: наявність відповідного робочого середовища з його характеристиками, що має відповідати безпечним і комфортним умовам праці, застосування гнучкого режиму праці та відпочинку; сприятливий морально-психологічний клімат у колективі, що має забезпечувати відчуття участі, безпеки, поваги, визнання тощо; створення рівних умов професійного розвитку та кар'єрного зростання, а також недопущення прояву будь якої дискримінації; забезпечення справедливої оплати праці, що відповідала б рівню трудової участі працівника і сприяла повноцінному та всебічному його відтворенню; створення відповідної соціальної інфраструктури у поєднанні із забезпеченням пакету соціальних гарантій тощо [5].



**Висновок.** Отже, при побудові сучасної високоефективної системи управління мотивацією персоналу необхідно враховувати цілу низку суттєвих аспектів, а саме: розглядати персонал підприємства в ресурсній схемі саме як найважливіший з поміж інших ресурсів організації; посилену увагу приділяти підвищенню якості залучення, відбору та безперервному розвитку персоналу; домагатись застосування колективних, групових методів організації праці з метою посилення згуртованості та формування сприятливого морально-психологічного клімату в колективі, нівелювання конфліктних ситуацій; систематично застосувати практику делегування повноважень і відповідальності, постійного збагачення праці, залучення працівників до управління та прийняття рішень; притримуватись спрямованості на розвиток цілісної сильної корпоративної культури; створювати необхідні умови для посилення інтеграції діяльності менеджерів з персоналу і лінійних керівників; передбачати системне, комплексне, оперативне вирішення питань управління персоналом, зокрема мотивації на основі збалансованої стратегії розвитку підприємства.

### Література

1. Балабанова Л. В., Сардак О. В. Управління персоналом: [Підручник]. К.: Центр учбової літератури, 2011. 468 с.
2. Голованова Г. Є., Колпаченко Н. М., Грідін О. В. Особливості системи мотиваційного менеджменту на кожному кар'єрному етапі працівника. Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. Харків: ХНТУСГ, 2016. Вип. 174. С. 199–206.
3. Грідін О. В. Ефективне управління персоналом як запорука успішного розвитку організації // Управління розвитком соціально-економічних систем: Друга Міжнародна науково-практична конференція, 11–12 квітня 2019 р.: тези доповіді. Харків: ХНТУСГ, 2019. С. 189–191.
4. Грідін О. В. Концептуальні підходи до створення ефективної системи управління персоналом // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. Харків: ХНТУСГ, 2017. Вип. 188. С. 228–236.
5. Накісько О. В., Руденко С. В., Грідін О. В. Заробітна плата як невід'ємна складова системи мотивації праці // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Харків: ХНТУСГ, 2019. Вип. 200. С. 226–235.
6. Овсяк Н. В. Мотивация персонала: сущность и современные проблемы. Бізнес Інформ. 2014. № 2. С. 205–210. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf\\_2014\\_2\\_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_2_37)
7. Фандеева А. Є. Теоретичні положення формування мотиваційного механізму управління людськими ресурсами // Бізнес Інформ. 2012. № 10. С. 188–191. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf\\_2012\\_10\\_45](http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2012_10_45)

## Section 7. RIGHT

*Дудик Інна Миколаївна  
кандидат юридичних наук,  
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін  
Київський медичний університет  
м. Київ, Україна*

### **ПРИМУСОВІ ІНСТРУМЕНТИ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ ЗА УЧАСТЬ У КАРТЕЛЬНИХ ЗМОВАХ**

Сучасний період боротьби з картелями, як відомо, характеризується складністю збору доказової бази та необхідністю залучення значних грошових ресурсів. Враховуючи такі тенденції Антимонопольний комітет України все частіше вдається до використання способів «м'якого» впливу на учасників ринку, зокрема, до такого методу як заохочення. Згаданий метод (поряд з методом переконання) значною мірою відображає загальну тенденцію української конкурентної політики до дерегулювання та зменшення державного втручання в діяльність учасників ринку.

Втім, досвід країн з розвиненою ринковою економікою свідчить про те, що економічна конкуренція не розвивається сама по собі і використання лише превентивних методів впливу не є достатньою умовою для ефективного здійснення контролю у сфері захисту економічної конкуренції та його невід'ємної складової — узгоджених дій суб'єктів господарювання. Крім того, повністю саморегульована модель ринку відсутня навіть в країнах з багаторічними ринковими традиціями. Тобто існує об'єктивна необхідність державного захисту конкуренції, зокрема, необхідність певного втручання держави в процеси конкурентної боротьби, а також створення оптимальних умов для вільного розвитку конкуренції.

Сутність такої необхідності — примусового інструменту — полягає у здійсненні заходів впливу морального, майнового або особистісного характеру з метою охорони конкурентних відносин шляхом

попередження і припинення правопорушень, а також покарання за їх вчинення. Зазначені аспекти проявляються: у накладенні *штрафних санкцій* на учасників узгоджених дій у випадку недотримання норм конкурентного законодавства; *скасуванні дозволу на узгоджені дії* у разі неправомірного використання суб'єктом господарювання ринкового становища.

Основною підставою застосування такого примусового заходу як штраф відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції є вчинення порушення, зокрема, у вигляді: 1) антиконкурентних узгоджених дій; 2) здійснення учасниками узгоджених дій — суб'єктами господарювання узгоджених дій до отримання відповідного дозволу; 3) невиконання учасниками узгоджених дій вимог і зобов'язань, якими було обумовлене рішення про надання дозволу на узгоджені дії.

Штрафні санкції за порушення конкурентного законодавства, у тому числі у вигляді узгоджених дій, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, стягуються спеціальним органом — Антимонопольним комітетом України в межах повноважень, визначених статтею 8 Закону України «Про Антимонопольний комітет України». Штрафи, які накладаються Антимонопольним комітетом України та його територіальними відділеннями, є основним видом відповідальності юридичних осіб за вчинення, зокрема, антиконкурентних узгоджених дій і відповідно мають репресивний характер.

Необхідно відзначити про існування деяких проблемних питань пов'язаних саме з визначенням кінцевого розміру штрафної санкції для картельних порушників конкурентного законодавства. Зокрема, єдиними нормативними приписами, які визначають порядок визначення органами Антимонопольного комітету України розміру штрафу за порушення суб'єктами господарювання законодавства про захист економічної конкуренції є положення статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [1]. Ці положення встановлюють, зокрема, лише допустимий максимальний розмір штрафів за порушення законодавства про захист економічної конкуренції, залишаючи широку можливість органам Антимонопольного комітету України вирішувати питання визначення розміру штрафу на власний розсуд. Зазначене створює суттєвий ризик застосування вибіркового (дискримінаційного) підходу під час визначення розміру штрафу за одне й те ж саме порушення законодавства про захист економічної конкуренції до різних суб'єктів господарювання.

До того ж, законодавство про захист економічної конкуренції не містить положень, які б визначали пом'якшуючі та обтяжуючі

обставини, які підлягають оцінці та врахуванню органами Антимонопольного комітету України під час визначення розміру штрафу. Зазначене посилює ризик дискримінаційного підходу під час правозастосування, оскільки органи Антимонопольного комітету України можуть самостійно визначати пом'якшуючі та обтяжуючі обставини у кожній конкретній справі, а значення врахованих обставин у остаточному розмірі штрафу не підлягає оцінці у зв'язку із відсутністю єдиних показників для кожної із обставин та відповідно їх впливу на розмір штрафу, який має бути застосований.

Зарубіжна практика свідчить про дієвість застосування конкурентними органами відповідної методики, яка чітко передбачає принципи, якими керується відомство під час визначення штрафів, порядок розрахунку суми штрафу, застосовувану методологію, обтяжуючі та пом'якшуючі обставини тощо.

Беручи до уваги найкращий світовий досвід Антимонопольним комітетом України в результаті активних дискусій та громадських слухань 15 вересня 2015 р. були прийняті рекомендаційні роз'яснення до визначення розміру штрафів за порушення конкурентного законодавства [2]. Зазначена подія вирішує поставлене Угодою про асоціацію між Україною та ЄС завдання щодо необхідності затвердження та опублікування документа, в якому роз'яснюються принципи визначення будь-яких штрафних санкцій, що накладаються за порушення законодавства про конкуренцію. Крім того, документ є важливим фактором для розвитку національної правозастосовної та судової практики. По-перше, офіційні роз'яснення Антимонопольного комітету істотно знижують корупційні фактори і націлені на усунення існуючих раніше в практиці відомства механізмів тиску на суб'єктів господарювання. По-друге, даний документ має істотно підвищити ефективність захисту прав учасників картельної поведінки не тільки в

Окрім накладення штрафних санкцій на учасників узгоджених дій при порушенні ними норм конкурентного законодавства, Закон України «Про захист економічної конкуренції» передбачає застосування такого примусового заходу як скасування дозволу на узгоджені дії у разі неправомірного використання суб'єктом господарювання ринкового становища. На думку автора, зазначений засіб примусу характеризується адміністративною спрямованістю з огляду на те, що: застосовується спеціально уповноваженими органами — Антимонопольним комітетом України та його територіальними відділеннями, спеціально уповноваженими особами цих органів, застосовується в позасудовому порядку з метою забезпечення ефективного захисту економічної конкуренції та стабільного функціонування економічної системи України.

За умови, якщо антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання сприяють: вдосконаленню виробництва, придбанню або реалізації товару; техніко-технологічному, економічному розвитку; розвитку малих або середніх підприємств; оптимізації експорту чи імпорту товарів; розробленню та застосуванню уніфікованих технічних умов або стандартів на товари; раціоналізації виробництва або, що позитивний ефект для суспільних інтересів переважає негативні наслідки обмеження конкуренції, Антимонопольний комітет України може надати дозвіл на вчинення узгоджених дій, обумовлюючи своє рішення певними зобов'язаннями.

У разі порушення умов, за наявності яких надавався дозвіл, та неправомірного використання суб'єктами господарювання ринкового становища, яке відбулося внаслідок отримання дозволу на узгоджені дії, Антимонопольний комітет України скасовує наданий ним дозвіл з огляду на те, що посилення ринкової влади внаслідок здійснення узгоджених дій само собою може становити загрозу системі ринкової економіки.

Отже, скасування дозволу на узгоджені дії у разі неправомірного використання суб'єктом господарювання ринкового становища є важливим заходом адміністративного примусу, що застосовується до порушників конкурентного законодавства. Метою скасування дозволу на узгоджені дії є припинення узгоджених дій, які завдають шкоди всій ринковій структурі країни.

### Література

1. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 р. № 2210-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
2. Рекомендаційні роз'яснення щодо застосування положень частин другої та п'ятої статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції»: Рекомендаційні роз'яснення Антимонопольного комітету України від 15.09.2015 р. N 16-pp.

Олейников Сергій Миколайович  
кандидат юридичних наук, доцент  
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого  
м. Харків, Україна

## ПРАВОВА ПРИРОДА ПУБЛІЧНОЇ (ДЕРЖАВНОЇ) ВЛАДИ

Онтологічна константа, яка відбиває трансформацію влади в загально-соціальну фокусує увагу на її спрямованість, програми та арсенал ресурсів на створенні і підтримці *порядку* у приватній та публічній сферах, який потенційне придатний для забезпечення національної безпеки, стабільності і усталеного розвитку суспільних відносин.

Пошук моделей суспільного порядку та алгоритмів його відтворення включає оптимальні *способи* організації влади, *форми* її здійснення та засоби, що визначають *межі* влади та повноважень її інститутів, форм *контролю* над нею — в залежності від особливостей державно-правового режиму — авторитарного чи демократичного, який дозволяє здійснювати такий контроль, чи виключає таку можливість, залишаючи проблему в полі філософсько-правового дискурсу.

Феномен влади мотивує пізнання її аспектів: *директивного* (матеріальна складова, реальне панування); *функціонального* (реалізація владно-управлінського потенціалу); *комунікативного* — розуміння влади як дії за допомогою мови, смислових послань об'єкту за наявності механізмів зворотного зв'язку.

Класичними є уявлення про властивості влади, яка спроможна легально впливати на поведінку людей, їх спільноти з опорою на волю, примус, авторитет, які відзначені в теоріях «опору» (Д. Катрайт, Дж. Френч, Б. Рейвен); «обміну ресурсами» (П. Блау, Д. Діксон, К. Хайнітс); «розділу зон впливу» (Д. Ронг). *Жодне з трактувань не є універсальним*. Проте, узагальнення напрямів філософського бачення та численних соціологічних дослідів підводить до виділу основних *ознак* та властивостей влади, які відбивають її природу та призначення. Будь-яка влада отримує свій публічно-правовий вираз, інституційне оформлення та юридичні управлінські можливості саме як *правова*

організація. Саме ці властивості є визначальними для *сучасної публічної влади*, і надають їй класичним ознакам юридично-вимірюваного та юридично-обмежувального сенсу — меж втручання, використання ресурсів та сфер їх застосування. Влада, як явище *суспільне*, генерується соціальною взаємодією людей, як *нормативних істот*; виявляється (нормативно та інституційно) в до-політичній, асиметричній (державній), громадській та інших *формах* що відбивають особливості нормативно-правової інституалізації її організації та функціонування; об'єктивується в формі владних соціальних *відносин* — *суспільно-значних, відносно стабільних, типових* (а не одноразових, випадкових, ситуативних); впорядковує різні соціальні системи, підкоряючи їх правовими засобами *меті* створення та підтримки *моделі правового порядку*, усталеного розвитку; використовує правові *інструменти* забезпечення правопорядку, діапазон яких змінюється відповідно типу державно-правового (політичного) режиму — від режимів *автаркії* до демократичних, здатних до контролю над владою; спирається на правові (легітимні та легальні) *заходи примусу* до суб'єктів з метою забезпечення виконання ними алгоритму позитивної юридично значущої поведінки (юридичної, моральної, традиційної, релігійної), її примусової *корекції* (покарання, запобіжні міри, санкції) — в тому обсязі та мірі, які підтримуються та забезпечуються публічною владою і є придатними для неї в умовах різних політичних режимів — клерикальних чи світських, авторитарних чи демократичних; Засоби імперативного чи рекомендаційного впливу стають доречними тією мірою та засобами, які є оправданими і припустимими у відносинах публічно- чи приватноправового характеру, в залежності від інтересу, який влада захищає чи забезпечує.

Сучасна демократична влада функціонує в правовому режимі, смислово основу якого складають «позитивні» та «негативні» *обов'язки держави* в сфері забезпечення, охорони та захисту прав людини, як правові межі та юридично визначені сфери здійснення владою її повноважень.

*Сучасне* правознавство зосереджується, передусім, на дослідженні *правових* форм організації інститутів влади, її правових меж та процедурному порядку і способах здійснення функцій, статусі її суб'єктів (народ, органи публічної влади та ін.) за умов демократичного режиму, в порівнянні з неправим виміром недемократичної державної влади минулого та сучасності. В полі зору правознавства — легальні та легітимні конституційні підстави державної влади; типові прояви тіньової нелегітимної влади в державних інститутах, перевищення ними повноважень та зловживання ними, як види їх виходу за *правові межі*.

Правова природа влади розглядається у сучасному управлінському тренді «етизації» державної служби, публічного управління, для яких необхідно опрацювати відповідну «етичну інфраструктуру». *Етика влади* [1, с. 261–265] є смисловим множитком, який змістовно визначає моральним виміром критерії правових обмежень її організації та функціонування, спрямовує формування системи етико-правових принципів і норм поведінки та юридичної відповідальності суб'єктів [2; 3, с. 194–199].

Розуміння сучасної державної влади та ієрархії її властивостей, інститутів, функцій та форм має починатися із з'ясування та аналізу її *правової природи*, яку влада містить в собі, оскільки впливає, передусім, з людського буття, антропологічне є наслідком соціальної природи самої людини, логічним продовженням її *природних прав*. Останні апріорно визначають *юридичні межі* здійснення влади, обов'язки її суб'єктів (у т.ч. — органів держави та місцевого самоврядування, які не мають природних прав, але змістовно *визначаються ними*).

Визнання правової природи публічної влади виходить з *апріорності та домінування ідеї природного права* по відношенню до *позитивного закону*, феноменологія якого є концентрованим виразом ідеї правового обмеження державної влади. За Цицероном, спочатку виникає *природне право*, яке відповідає справедливості, суспільному ладу, звичаям предків, а потім — держава і писаний закон [4, с. 158].

Заперечення правової природи публічної влади, і, зокрема, її *природньо-правових передумов* в сучасному суспільстві, потенційно спроможне вивести владу до шляху її дезорганізації та дисфункцій, а суспільство — до втрати вирішального смислового критерію її оцінювання та сприйняття як влади *легітимної*. Заперечення цієї тези означало б домінування етатистського судження щодо природи, меж дії, призначення суб'єктів публічної влади, які мають владні повноваження та виконують публічні функції виключно на підставі будь-якого свавільно проголошеного закону, поза правовими принципами та природно-правовими вимогами до його прийняття та змісту. Влада є формою прояву та генетичним продовженням *природного права* в силу наступних *факторів*:

- 1) Джерелом первинних владних імпульсів виступає сама людина, вони виникають незалежно від політичних структур (держави, партій тощо).
- 2) Соціальна діяльність людей включає властивості публічних владовідносин та сформувалася задовго до виникнення держави.
- 3) Природне право суть система можливостей природного буття і розвитку людини, тому право на публічну владу має визна-



ватися обов'язковою умовою цивілізованих форм суспільного життя.

- 4) Без результатів реалізації цього права неможливий нормальний (природний) розвиток сучасного суспільства, держави і особистості.
- 5) Визнання *природньо-правових* підстав на здійснення публічної влади в міжнародному праві.

У пп. 1–3 ст. 21 Загальної Декларації прав людини стверджується право кожної людини брати участь в управлінні державою «безпосередньо або через вільно обраних представників»; вказується на право кожного мати рівний доступ до державної служби; затверджується воля народу як основи представницької влади, що свідчить про природний характер первинного джерела публічної влади. 6. Позитивне вираження даності публічної влади в чинних конституціях сучасних держав, які не скасовують і не заперечують її природно-правових підстав, а юридично забезпечують їх: формулюють і закріплюють принцип народного суверенітету, відповідно до якого народ є єдиним природним джерелом і носієм влади в демократичному суспільстві; забезпечують форми здійснення народовладдя.

Публічна влада та інтереси суспільства в сфері правової комунікації виявляються у двох типологічних моделях їх взаємодії: *силової* (деспотизм та сучасний тоталітаризм) та *правової* (правова державність).

Владу корегують зовнішні *чинники*, коли політико-правова глобалізація трансформує та юридично *обмежує* суверенні права держав.

### Література

1. Рыбаков, А. В. Этика власти в пространстве политической культуры / А. В. Рыбаков // Международный научный журнал «Символ науки». 2015, № 4. С. 261–265.

2. Петренко, В. В. Нравственные и правовые начала деятельности властных субъектов (теоретико-правовое исследование): Дис... канд. юрид. наук / 12.00.01. Саратов. 2009, 212 с.

3. Янюк, Н. Актуальні проблеми у регулюванні питань професійної етики публічних службовців / Н. Янюк // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2014, Вип. 59. С. 194–199.

4. Цицерон. Речи / Цицерон: отв. ред. М. Е. Грабарь-Пассек. М. Наука. 1993. 443 с.

**Скоромний Ярослав Ігорович**  
*кандидат юридичних наук, викладач*  
*Львівський університет бізнесу та права*  
*м. Львів, Україна*  
ORCID: 0000-0002-4067-710X

## **ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРИТЯГНЕННЯ СУДДІВ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

Дослідження особливостей притягнення суддів до юридичної відповідальності засвідчують, що найчастіше суддями вчиняються дисциплінарні правопорушення, за результатами яких їх притягається до дисциплінарної відповідальності.

Відповідно до інформації, поданої у [1, с. 76], під дисциплінарною відповідальністю суддів слід розуміти такий вид юридичної відповідальності, в основі якого повинна насамперед бути гарантія справедливого та законного виконання суддями службових обов'язків із забезпеченням захисту прав та свобод громадян в контексті здійснення правосуддя та прийняття (ухвалення) законних та об'єктивних судових рішень.

Вивчення законодавчих документів, якими регулюються питання притягнення суддів до юридичної відповідальності, показало, що основною законодавчою базою, яка визначає правові аспекти притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, є Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [2] та Закон України «Про Вищу раду правосуддя» [3].

Згідно положень статті 106 «Підстави дисциплінарної відповідальності суддів» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [2], основними підставами, за якими суддів притягається до дисциплінарної відповідальності, виступають:

1) спеціально або через недбалість учинений суддею дисциплінарний проступок (дисциплінарне правопорушення), в основі якого лежить:

- незаконна (нелегітимна) відмова суддею у наданні доступу до справедливого правосуддя;
- невизначеність мотивів (причин) чи/та не взяття до уваги аргументів у процесі ухвалення судового рішення за результатами розгляду судової справи;

- недотримання вимог та правил здійснення правосуддя, що порушує відкритість та гласність судового процесу;
  - ненадання дозволу обвинуваченому на його право на захист та/чи перешкоджання здійснення прав іншими учасниками судової справи;
  - недотримання правил відносно відводу чи самовідводу;
- 2) навмисне сповільнювання розгляду судової справи та/чи невжиття заходів (інструментів), які використовуються з метою всебічного та об'єктивного розгляду судової справи;
- 3) неправомірна поведінка, яка порочить звання судді та виступає головним елементом тиску на авторитетність судової системи;
- 4) умисне чи внаслідок грубої недбалості посягання на права, свободу та інтереси громадян, через що виникають негативні наслідки такого впливу;
- 5) недотримання таємниці судового засідання, яке є закритим, таємниці нарадчої кімнати, таємниці, що охороняється на законодавчих підставах;
- 6) неповідомлення Генерального прокурора та Вищої ради правосуддя про випадки втручання у процес судового засідання та ухвалення (прийняття) судових рішень;
- 7) неповідомлення Ради суддів України про випадки виникнення конфліктів інтересів, окрім випадків, за яких спостерігається розв'язання та злагодження конфлікту відповідно до процедури, визначеної нормами процесуального законодавства;
- 8) втручання інших суддів у процес судового засідання та ухвалення (прийняття) судового рішення;
- 9) подання недостовірної інформації у декларації, яка заповнюється суддею відповідно до норм та вимог законодавства задля запобігання проявам та виявлення корупції;
- 10) несвоєчасне подання та/чи неподання інформації у декларації суддею;
- 11) незаконне здобуття суддею та/чи іншими особами матеріальних вигод та благ через використання особистого службового статусу, зокрема зловживання посадовим становищем;
- 12) вчинення суддею поведінки, яка заборонена його посадовим становищем та прямо становить невідповідність між рівнем його життя та рівнем його матеріальних доходів;
- 13) неподання суддею інформації та/чи подання недостовірної інформації відповідно до вимоги на неї члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України чи члена Вищої ради правосуддя;
- 14) несвоєчасне чи не проходження взагалі курсів підвищення кваліфікації, які зобов'язаний суддя проходити у Національній школі

суддів України відповідно до подання для направлення на проходження курсів підвищення кваліфікації;

15) вина судді за вчинення корупційного правопорушення відповідно до визначеного законодавством переліку таких правопорушень;

16) неподання чи невчасне подання інформації про родинні зв'язки у декларації відповідно до вимог, визначених законодавством;

17) умисне подання у декларації неточної та недостовірної інформації.

Попри те слід відмітити, що головним органом в Україні, на якого покладено функцію розгляду дисциплінарних справ щодо притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності є Вища рада правосуддя. Поза тим, Вища рада правосуддя також розглядає скарги щодо рішень, які є ухвалені спеціальними органами щодо притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності [3].

Таким чином, опираючись на вищезазначеному, встановлено, що ключові правові аспекти притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності базуються на положеннях Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Закону України «Про Вищу раду правосуддя».

### Література

1. Марочкін І. Є., Крючко Ю. І., Москвич Л. М., Назаров І. В., Трагнюк Р. Р. Статус суддів: навч. посіб. / за заг. ред. І. Є. Марочкіна. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2009. 120 с.

2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

3. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 р. № 1798-VIII (із змінами та доповненнями). URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19?find=1&text=дисциплінар#w1\\_1](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19?find=1&text=дисциплінар#w1_1)

## Section 8.

# PSYCHOLOGY, PEDAGOGY, EDUCATION, PHILOSOPHY AND PHILOLOGY

**Sadovenko Kateryna**  
*Graduate Student of the  
National Transport University  
Kyiv, Ukraine*

**Sadovenko Volodymyr**  
*PhD, Associate Professor  
National Transport University  
Kyiv, Ukraine*

## SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF APPLICATION OF SYSTEM ANALYTICS IN THE STUDY OF THE INTRODUCTION OF COACHING IN THE REFORM OF HIGHER EDUCATION

**Statement of the problem.** The current state of a specialist's training requires the reforming of the high school. It is the demand of society. The essence of which is the development of a free, creative, active personality, conscious in his choice and who is responsible for the ability to make that choice. Modernization of modern higher education largely depends on the specifics of innovation processes and innovations. The innovative potential of the educational environment and the qualifications of teachers also influence the modernization of education. These processes require a systematic analytical study. It will help to define more clearly the responsibilities of the student and the teacher. The teaching activity of a modern high school teacher should be nothing less than coaching. He should be more of a coach than a traditional teacher. Higher education is a complex-organized, open, nonlinear, synergetic system. The prerequisite for the modernization of education is systematic analysis of the

implementation of scientific and methodological support — coaching. It allows to bridge the gap between the course and interdisciplinary periods, ensure continuity of professional growth of the student for an individual educational trajectory, create an acmeological environment for the professional development of the subject under study. This program will provide successfully implement the management of educational reform projects.

**Research findings.** In the context of our study, coaching is the methodological principles that form the interaction between coach and students, and the trainer's (coach's) task is to effectively organize the process of finding the best answers to the questions in which there is immediate interest. The coach helps students to develop and consolidate new skills. He must also ensure the high quality of the learning process, high performance in the future profession. Of course, the process of adapting higher education to the new requirements of social, economic, and political life can only take place based on a positive attitude to the student's personality and the development of his or her potential. Speaking about the goal of coaching in education, we should note that it is multidimensional. It includes the evolution of the inner potential of the student's personality, the development of individuality through achieving a high level of responsibility, achieving a high level of obligation and awareness among all participants of coaching. To achieve the goal is necessary to solve the following tasks:

- to carry out diagnostics and monitoring of the educational process, which will allow taking into account and forecasting changes resulting from the use of innovative programs and technologies;
- to create conditions for effective organization of the process of finding ways to achieve important goals for students and choosing the optimal pace of implementation;
- to master innovative methods and technologies.

The fundamental principles [1, p. 61–63] on which coaching functions are based are based on the following statements:

- 1) the coach is responsible for the process of achieving the result, and the student is responsible for the result and the actions associated with its achievement;
- 2) consistency and reciprocity, which means that positive results in one area of activity lead to achievements in other areas;
- 3) formation of mental flexibility, awareness of stereotypes and algorithms of one's behavior. Thus, the general basis of coaching can call in several words: 1) partnership; 2) disclosure of potential; 3) result. The coach stimulates the creative search for solutions and supports the students' desire to achieve their goals and make

changes in their lives. Thus, in the process of students' studying find their unique way to achieve their goals. And the coach creates a creative atmosphere, an exclusive area for finding alternatives, an atmosphere of trust in which the student feels respect for his/her ideas and works with great enthusiasm. On the other hand, coaching is possible when a person formulates and implements their projects. That is, the student has the power to make decisions (or influence them) and is responsible for the result. One of the main tasks of any training is to learn how to learn — to acquire, find, and search for the necessary knowledge. Coaching itself triggers mechanisms through students' personal motivation to acquire knowledge independently. The main criterion for the effectiveness of coaching is the results that are important to the student's learning process. The coach focuses on the student's individuality, who wants to be particular, rather than on what he wants himself [2, p. 83–87].

The application of coaching ideas in practice means a gradual transition from traditional classroom sessions to a tutorial, individual, project, correspondence, and distance forms of work. It is worthy of note that coaching in education bases on general methods used in adult education, such as supervision, debriefing, interviews, testing, modeling, etc., meta-technologies focused on highly interactive information meta-technologies (technology of scientific and technical creativity [4, p. 20–31]), and such methods as interactive, practice-oriented, learning, adaptive, acceleration, competence-oriented and game-oriented technologies). Coaching also has its own standardized and proven procedures, models, and technologies of self-actualization (SMATR, GROW, self-learning) [3]. Applying the ideas of pedagogical coaching in practice means a gradual transition from traditional classroom instruction to academic, individual, project, and distance forms of work. Student portfolios are now widely used in some educational institutions. Portfolios are not only an effective form of assessment but also help solve important pedagogical problems, which also require coaching. The pedagogical philosophy of the portfolio requires focusing on what the student knows and can do rather than what he or she does not know, integrating quantitative and qualitative assessments, and strengthening the role of self-assessment. The essence of a portfolio is to “show what you can do.” The use of portfolios increases the students' learning activity, their awareness of their goals and abilities, which makes it possible for them to make correct and responsible choices about their future direction and form of education.

**Conclusions and perspectives.** The introduction of coaching into the educational process based on motivational interaction, in which the teach-

er (coach) creates conditions conducive to the discovery of the student's capabilities to achieve meaningful goals in a particular subject area of knowledge. The only problem of coaching in formal education can only be the lack of time needed to find a consultant-mentor to communicate with each student. As for further developments in the application of systems analytics, the authors plan to study coaching from the perspective of systems analysis and develop a project for reforming the educational process in higher education based on three main components — coaching technologies, highly interactive information metatechnologies and the informational support of the primary process.

### **References**

1. Sadovenko V. S., Sadovenko K. V. Scientific and methodical bases of introduction of coaching in reforming of educational process in higher school / V. S. Sadovenko, K. V. Sadovenko // Bulletin of the Kyiv Institute of Business and Technology. Kyiv, 2018. Issue № 4 (38). PP. 59–64.
2. Romanova S. M. Coaching as a new technology in vocational education / S. M. Romanova // Bulletin of the National Aviation University. Series: Pedagogy, Psychology. Kyiv, 2014. № 3. PP. 83–87.
3. Bettley Susan Head Coach: How to Achieve Extraordinary Results Through Coach Management / Trans. from English. Dnepropetrovsk: Balance Business Books, 2007. 320 p.
4. Odrin V. M. Technology of scientific and technical creativity: new science and highly intellectual information metatechnology / V. M. Odrin // Bulletin of the NAS of Ukraine. Kyiv, 2005. № 5. PP. 20–31.



## Section 9.

# PRODUCTIVE FORCES DEVELOPMENT AND REGIONAL ECONOMY

Писанко Сергій Володимирович  
*здобувач*

*Волинського національного університету імені Лесі Українки  
м. Луцьк, Україна*

## ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНІЙ ГАЛУЗІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

В сучасній економічній літературі практично не розглядається питання інвестиційно-інноваційних процесів електроенергетичної галузі, оскільки вони залишаються в площині господарської діяльності електроенергетичних компаній та не є висвітленою інформацією.

Електроенергетична галузь є основою регіонального розвитку будь-якої країни. Саме вона забезпечує виробництво та розподіл тепла та електроенергії. Водночас ця галузь є дотичною до інших галузей країни впливаючи на них та формує цивілізаційну парадигму подальшого розвитку добробуту життя населення країни. Електроенергетична галузь одночасно є сукупністю взаємовідносин, які виникають між її суб'єктами при здійсненні ринкового товарообміну електричних ресурсів або дотичних послуг, передачі або розподілу, транспортуванні їх до споживача [2].

Формування конкурентних умов електроенергетичної галузі мотивує суб'єктів господарювання до підвищення ефективності своєї діяльності шляхом активізації інвестиційно-інноваційних процесів. В свою чергу це призвело до необхідності докорінної трансформації електроенергетичної галузі регіону. Незалежно від специфіки розвитку та соціально-економічних дефініцій кожного регіону для більшості з них є притаманними такі цілі.

На разі, електрична енергетика нашої країни забезпечується об'єднаною енергетичною системою (ОЕС) України, пріоритетними напрямками якої є: централізоване постачання електроенергетичних

ресурсів споживачів, магістральна система взаємодія з енергетичними системами інших країн, імпортна-експортна політика та транзит електричної енергії. ОЕС покликана об'єднувати енергогенеруючі потужності та розподільчі мережі регіонів України, які об'єднані між собою системними лініями електричної передачі.

Ключовою компанією забезпечення електричних ресурсів являється ДП НЕК «Укренерго»-організація, яка здійснює управління оперативними та енергетично-технічними режимами ОЕС. На разі, структура ОЕС являє собою алгоритм взаємовідносин між інституціями електроенергетичного середовища.

В Україні трансформаційні зміни розпочали свій відлік ще з 1996 року шляхом створення оптового ринку електричної енергії (ОРЕ), який забезпечував купівлю-продаж цього енергетичного ресурсу. Зразком створення даного ринку стала модель електроенергії «єдиний покупець», яка тривалий час функціонує в Англії та аналізує діяльність природніх монополій щодо продажу електричної енергії, проте в секторі розподілу суб'єкти господарювання функціонують на конкурентних засадах [7; 8].

ОРЕ було створено на противагу нестабільному середовищу, яке панувало в електроенергетичній галузі, значною дебіторською заборгованістю споживачів, бартерними розрахунками та іншими деструктивними процесами. Відтак, електроенергетична галузь стала регульованою системою з наступними інституціями: Верховною Радою, Президентом, Кабінетом Міністрів, Міністерством енергетики та вугільної промисловості, Національною комісією регулювання енергетики та комунальних послуг.

До суб'єктів ринку електроенергетичних послуг слід віднести ліцензіатів (генеруючі, розподільні підприємства, постачальники електроенергії), які чинять безпосередній вплив на формування оптового ринку електричної енергії. ДП «Енергоринок» являється комерційним посередником-оператором, який є яскравим прикладом моделі «єдиний покупець». НЕК «Укренерго» в свою чергу функціонує в двох площинах як власних так і оператор магістральних мереж діапазону напруги від 220 кВт до 750 кВт водночас виконує функцію диспетчера технічного оператора ОРЕ. Енергогенеруючі потужності ОРЕ є синтезом атомної теплової гідроенергетичної та альтернативної генерації електроенергетичної галузі.

Експортно-імпортні потоки, транзитні послуги електромережами України, поставка електроресурсу та діяльність нафтогазового сектору забезпечується Укрінтеренерго.

Енергорозподільчі підприємства зазвичай представлені обласними та міськими енергетичними компаніями різної форми власності, які

структурно розділено на два сегмента: 1) постачальники регульованого тарифу; 2) постачальники нерегульованого тарифу. До першого сегменту належать локальні територіальні монополістичні осередки. Другий сегмент охоплює компанії, які функціонують по всій країні.

Національна комісія регулювання енергетичними та комунальними послугами (далі — НКРЕКП) забезпечує дотримання умов прозорого функціонування електроенергетичного ринку відносно купівлі-продажу електроенергетичних ресурсів та тарифоутворення.

Електроенергетичні підприємства, як і будь-які виробничо-комерційні структури характеризуються своєю здатністю до інноваційного впровадження. Це обумовлюється стабільністю функціонування даних підприємств в напрямі безперервності діяльності промислового сектору та домашніх господарств електроенергетичними ресурсами. Однак, інноваційний процес в більшості випадків доповнюється фінансовим забезпеченням, яке може мати різні джерела свого походження. Тому, особливої ваги в діяльності саме цих підприємницьких структур належить виключно інвестиційна діяльність, що передбачає вкладання фінансових активів в об'єкти інвестування в очікування ефекту від їх реалізації. Отже, ефективне функціонування електроенергетичного підприємства є можливим в процесі поєднання інвестиційно-інноваційних зусиль. Загалом підприємства електроенергетики є такими собі «локомотивами» економічного розвитку, маючи в своєму розпорядженні життєво необхідний енергетичний ресурс.

Виклики сьогодення змушують підприємницькі структури запроваджувати інноваційні моделі в умовах тих обставин, які характеризують дану галузь: недостача джерел енергії, необхідність дотримання норм та безпеки, дефіцит висококваліфікованих кадрів, взаємостосунки, екологічних та промислових стандартів задля відповідного рівня енергоефективності [1].

Інноваційний процес при цьому є комплексом системних дій підприємницької активності задля поживлення ефективності, надійності та безпечності діяльності за умов підвищеної ризиковості. Ознакою даного механізму має стати три основних ефекти: наявність різного роду ризиків; еколого-економічних наслідків, узагальненого ефекту інноваційних заходів. Однак не дивлячись на мезоекономічний характер векторності інвестиційно-інноваційної діяльності електроенергетичних підприємств, варто розглядати кінцевий макроекономічний ефект, який і забезпечуватиме певний стратегічний вектор розвитку державності. Однак, зазначені напрацювання мають мати в основу виваженої та професійної управлінської практики електроенергетичних підприємств, які перебувають в стані депресії [4].

Література

1. Верховез З. М. Концептуальні передумови інноваційного розвитку електроенергетичних підприємств // Вісник національного технічного університету «ХП» Серія: актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. Харків. НБУ «ХП». 2012. № 58 (964) С. 31–38.
2. Закон України «Про ринок електричної енергії». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/lawes/Show/2019-19/Prinz>
3. Купчак В. Ф., Павлова О. М., Павлов К. В., Латодинко В. В. Формування та регулювання регіональних енергетичних систем: теорія, методологія та практика: монографія. Луцьк, 2010. 346 с.
4. Павлов К. В. Оцінка конкурентоспроможності регіональних ринків житлової нерухомості України: монографія. Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2018. 482 с.
5. Павлов К. В., Павлова О. М. Формування та регулювання конкурентних відносин на регіональних ринках житла України: монографія / К. В. Павлов, О. М. Павлова. Луцьк: видавництво «Терен», 2019. 542 с.
6. Павлова О. М., Павлов К. В., Якимчук А. Ю., Сорокопуд І. В., Галянт С. Р. Енергетичний ринок західного регіону України // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2020. № 7. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-7-6202>.
7. Стрішенець О. М., Павлов К. В. Особливості конкурентних відносин на регіональних ринках нерухомості // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2016. Вип.1 (47). Т. 2. С. 35–38.
8. Стрішенець О. М. Павлов К. В. Механізм фінансово-кредитного забезпечення енергоефективних заходів на об'єктах ЖБК та ОСБ. Кліматичні фінанси [Текст]: кол. моногр. / М. І. Карлін, О. М. Стрішенець, К. В. Павлов та [ін]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Карліна. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. С. 165–183.

Романюк Роман В'ячеславович

*здобувач*

*Волинського національного університету імен Лесі Українки*

*м. Луцьк, Україна*

## **РЕФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ**

Узагальнені цілі для всіх державних утворень європейського типу охоплюють різні умови протікання реформаційних процесів на електроенергетичних ринках залежно від специфіки кожної країни, але загалом уніфікується в чіткості поставлених та виконаних цілей. Інтегрування електроенергетичного ринку України та регіонів в Європейський енергетичний простір базується на досвіді тих країн, які щойно завершили цей складний період реформування. Початково, період створення лібералізованого ринку Європи припадає на кінець 80-х років ХХ ст. Основним уповноваженим органом по регулюванню цього процесу була Європейська Комісія, яка регламентувала ряд організаційно-правових та технологічних критеріїв для уніфікації внутрішніх ринків енергетичного виробництва та споживання поміж країн-учасниць до тих змін, що відбуваються в зовнішньому середовищі [5].

Саме ці критерії лягали в основу формування електроенергетичної консолідації: доступність та прозорість експлуатації електричних мереж в кожній країні; уніфікований підхід щодо методики регулювання міжнародних потоків енергетичних ресурсів; доступне тарифоутворення для споживацького сектору; моніторинг ризиків для електроенергетичної галузі та формування чітких обов'язків, що формують компетенцію регулюючих органів; дотримання правил та норм чесної конкуренції при торговельних операціях між національними пануючими лібералізованими моделями їх країн.

Важливим є наступний факт, що в процесі реформування електроенергетичних ринків немає універсального сценарію, котрий зміг би пришвидшити ці процеси, оскільки трансформація здійснюється виключно за особливих умов притаманних виключно конкретній країні [3].

Загалом, для процесів лібералізації енергоринків, країни Європейського Союзу першочергово імплементували нормативно-правові документи та структурно розділили їх на весь період реформ на 3 стадії [6].

Перша стадія (зародження) розпочалася з 26 червня 1990 року через прийняття Директиви 90/377/ЄС, в умовах структурованості функцій та зобов'язань Європейського Союзу через забезпечення умов конкуренції та встановлення прозорого ціноутворення для споживачів. В межах даної Директиви країни ЄС взяли зобов'язання передавати достовірну інформацію щодо зміни ринкових цін та їх подальше коливання на електричну енергію. Процеси передачі транспортування та організації електричної енергії почали відбуватися згідно затвердженої іншої Директиви 90/547/ЄС від 29 жовтня 1990 року [10].

В подальшому, прийняття Директиви 96/92, ЄС затвердило загальні умови та норми виробництва електроенергії, які визначили інструменти, які сприятимуть утворенню більш конкурентного середовища для внутрішнього ринку та вільного вибору споживачами постачальника електричної енергії. Окрім того, Директива обумовлює почергове відкриття країнами-учасницями своїх ринків для інтегрування в систему енергетичного простору, розмежування різних видів діяльності, збільшення конкуренції на роздрібному ринку та доступність інформативних та споживчих ресурсів до електроенергетичних систем.

На другій стадії поширення в 2002 році було прийнято та впроваджено Другий енергетичний пакет, який дозволив запровадити принципи досконалої конкуренції. На цьому етапі відбулося функціональне розмежування фінансових показників розподілу за видами діяльності монополістів. Особливий акцент було зроблено на роздрібних та оптових поставках електроенергії, здійснення моніторингу за межами передачі та розподілу електричної енергії. Спільними зусиллями Комісія ЄС в 2008 році розглянула умови створення та ефективного функціонування єдиного лібералізованого електроенергетичного ринку Європи та з'ясувала певні неузгодженості, котрі, перешкоджали його функціонуванню, як структури: домінування монопольної влади конкретних кіл в конкретній країні-учасниці; відсутність достатніх інтеграційних комунікацій для подолання мовних, ментальних та територіальних особливостей кожної з країн-учасниць.

На третій стадії (лібералізація), в межах Третього енергетичного пакету відбулося спільне сприяння законодавчих засад ЄС з країнами-учасницями, що призвело до завершення лібералізованості ринку загалом. До складу даного документа входили: Директива 2009/72/

ЄС щодо спільності правил для внутрішнього ринку електроенергії ЄС, за умови скасування попередньої Директиви 2003/54/ЄС [1].

Імплементация нормативно-законодавчих засад була орієнтована в напрямі 3-х векторів своєї реалізації: розмежування певних видів своєї діяльності, пов'язаних з транспортуванням, виробництвом, купівлею та реалізацією електроенергії; уніфікація єдиного тарифу за використанням енергетичних ресурсів по всіх територіях ЄС.

Єдиним загальнообов'язковим органом управління та регулювання процесами на енергетичному ринку є Європейська Комісія, яка обмежує прояви монополізму та регламентує дотримання конкурентних засад на національному, регіональному та європейському структурно-поєднаних ринках [4]. На даній стадії також відбувається жорстке обмеження до єдиної енергетичної системи, шляхом із зазначенням норм та правил забезпечення доступу до власних мереж третім особам.

Досвід Китаю переконливо засвідчує, що тривалий час функціонує регульований ринок електричної енергії, в основному завдяки впорядкованості структури Державної Електроенергетичної Комісії, яка відповідала за встановлення норм та умов координації успішної діяльності суб'єктів даного ринку, в тому числі регулюючої тарифної політики. Диференціація тарифів вирішувала соціальну функцію відносно як найкращого втамування попиту споживачів. Зокрема, тарифи диференційовано за різними категоріями споживачів (пересічне населення, фірми або підприємства, промисловий сектор), а також відносно соціально-економічної активності регіонів. Серед існуючих взірців для наслідування українського вектору, то модель лібералізації Китаю має найбільш потрібні риси та елементи адаптації зусиль з нашою країною. Це підтверджено певними результатами, які Китай зумів досягти в найкоротші терміни реалізації цієї моделі. Регулююча модель ринку дозволила пришвидшити темпи зростання електроенергетики. Зокрема, було введено новітні потужності у використання (від 50 до 100 ГВт за рік), будівництво яких відбувається за рахунок доходів фірм, інвесторів та держави [2].

### Література

1. Асоціація газовидобувних компаній України. URL: <https://agpu.org.ua/analytistics/>
2. Директива 90/54/7/ЄС. «Про транзит електроенергії через мережі передачі» від 29 жовтня 1990 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_196#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_196#Text)

3. Директива 96/92/ЄС. Стосовно спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/lawes/show/994\\_196/print](https://zakon.rada.gov.ua/lawes/show/994_196/print).
4. Директива Європейського Парламенту та Ради 2009/72/ЄС про спільні правила внутрішнього ринку електроенергії та про скасування Директиви 2003/4/ЄС. URL: [mre.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245023096](http://mre.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245023096).
5. Луцишин З. О. Енергетична дипломатія в п'ятимор'ї // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 101(2). С. 28.
6. Огляд ходу реформування ринків електроенергії і тарифоутворення в країнах ОЕСР, ЄС, США, Росії та України. URL: [https://ua.energy/wp\\_content/uploads/2018/01/4\\_retovmuv\\_vynkiv\\_tsino\\_taryfo\\_utvoren.pdf](https://ua.energy/wp_content/uploads/2018/01/4_retovmuv_vynkiv_tsino_taryfo_utvoren.pdf).
7. Павлов К. В. Оцінка конкурентоспроможності регіональних ринків житлової нерухомості України: монографія. Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2018. 482 с.
8. Павлов К. В., Павлова О. М. Формування та регулювання конкурентних відносин на регіональних ринках житла України: монографія. Луцьк: видавництво «Терен», 2019. 542 с.
9. Павлова О. М., Павлов К. В., Якимчук А. Ю., Сорокопуд І. В., Галянт С. Р. Енергетичний ринок західного регіону України // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2020. № 7. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-7-6202>
10. Регламент (ЄС) № 713/2009 Європейського Парламенту та Ради, що засновує Агенцію з питань співробітництва енергетичних регуляторів. URL: <https://www.rerc.gov.ua/?id=4730>.
11. Стрішенець О. М., Павлов К. В. Особливості конкурентних відносин на регіональних ринках нерухомості. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2016. Вип. 1 (47). Т. 2. С. 35–38.
12. Стрішенець О. М., Павлов К. В. та інші. Механізм фінансово-кредитного забезпечення енергоефективних заходів на об'єктах ЖБК та ОСБ. Кліматичні фінанси: кол. моногр. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Карліна. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. С. 165–183.



Central European Education Institute (Bratislava, Slovakia)  
National Institute of Economic Research (Batumi, Georgia)  
Batumi Navigation Teaching University (Batumi, Georgia)  
Regional Academy of Management (Kazakhstan)  
Public Scientific Organization «Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences  
in Public Administration» (Kyiv, Ukraine)  
Interregional Academy of Personnel Management (Kyiv, Ukraine)  
Institute of Vocational Education of the National Academy  
of Pedagogical Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)  
Institute of Professional Qualifications (Kyiv, Ukraine)  
*supported by*  
Financial and Economic Scientific Union and Publishing house  
«INTERNAUKA» (Kyiv, Ukraine)

*Abstracts of scientific papers*

V INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE:  
«SCIENCE AND GLOBAL STUDIES»

Prague, Czech Republic

December 30, 2020

**Published in original edition**

---

Address: Ukraine, Kyiv, st. Pavlovskaya, 22, of. 22

Contact number: +38(044) 222-5-889

E-mail: [info@frada.com.ua](mailto:info@frada.com.ua)

<http://frada.com.ua>

<http://inter-nauka.com>

Signed to print 31.12.2020. Format 60×84/16

Offset paper. Garniture SchoolBookAC. Duplicator printing.

Issue 100. Order № 435.

Negotiable price. Printed from the finished layout.

Printed by Publisher PLC «Center for Educational Literature»  
Certificate on making the subject of publishing in state register  
of publishers, manufacturers and distributors of  
publishing products: Series DK № 2458 or 30.03.2006